

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

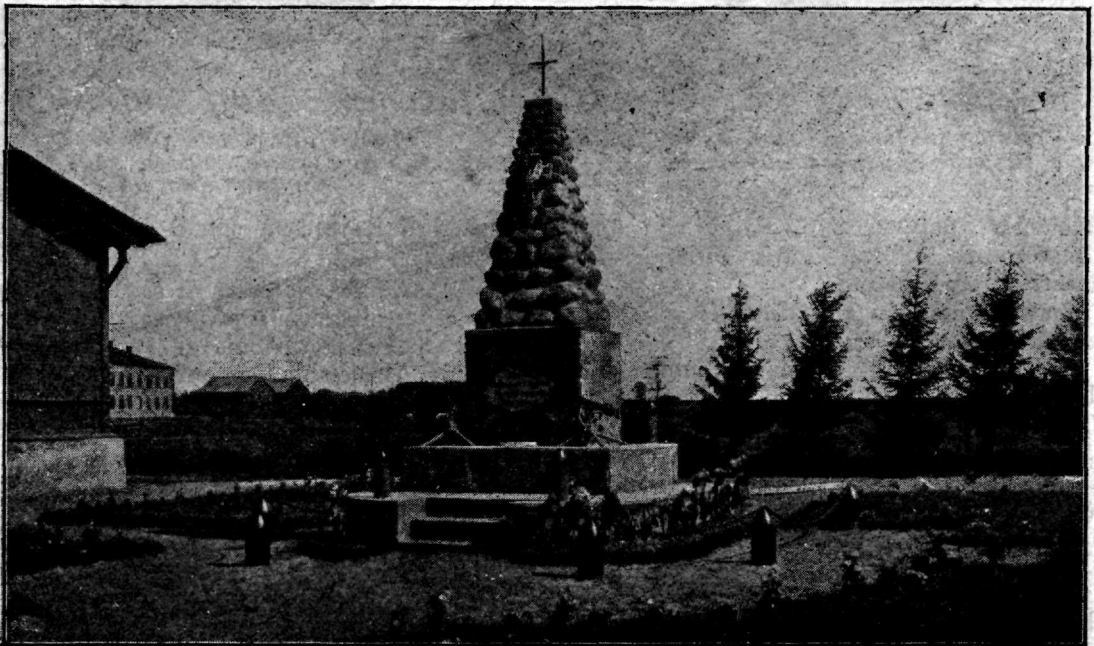
№ 46.

Laupäeval, 14. novembril 1925.

VII aastakäik.

RATSA RÜGEMENDI AASTAPÄEVA PUHUL

11. NOVEMBRIL 1925.

RATSA RÜGEMENDI VABADUSSÕJAS LANGENUTE MÄLESTUSSAMMAS, MIS PÜSTITATUD RÜGEMENDI KULUL OMA ASUKOHA RAIOONI JA MILLE JUURE KOONDATAKSE RÜGEMENT PIDULIKUMATEL SÜNDMUSTEL.

Varustusvalitsuse 7. aastapäeva puhul

11. novembril 1925.

Kolonel Tõnis Rotberg.

Vabaduse Risti I liigi 2. järgu kavalier
Sõjaväe Varustusvalitsuse ülem.

Kolonel Tõnis Jüri p. Rotberg sündis 10. septembril 1882 a. Pärit Viljandi maakonnast, Viljandi vallast.

Lõpetas Peterburi keiserliku Vene Tehnika seltsi käsitöökooli 1900 a.

1903 a. astus Vilno jalaväe junkrukooli, mille 1906 a. noorem-leitnandina lõpetas.

Tennis 4. Soome küti polgus.

Kõrgema sõjaväelise hariduse sai Sõjaväe Intendandi Akadeemias, mille 1916 a. lõpetas.

Peale selle tennis mitmel vastutusrikkal kohal endises Vene väes kuni 12. dets. 1917 a.

Eesti sõjaväkke astus 23. novembril 1918 a. ja määrati Sv. Varustusvalitsusse vanemaks käskudetäitjaks ohvitseriks, siis ajutiseks Viru väerinna intendandi kohuste täitjaks ja pärast I diviisi intendandiks. 1. detsembril 1919 a. määrati Sv. Varustusvalitsuse ülema administratiiv abiks ja 1. oktoobril 1920 a. Sv. varustusvalitsuse ülemaks, missugusel kohal kuni käesoleva ajani teenib. Koloneliks ülendatud Eesti sõjaväes kiiduväärt teenistuse eest, vanusega 1. veebruarist 1919 a.

Omab I liigi 2. järgu Vabaduse Risti ja sai autasu 75.000 marga suuruses.

Välisriikide aumärkidest omab: Peale endiste Vene aumärkide Polonia Restituta (Odrodzenia Polski) IV klassi aumärgi.

Kolonel Rudolf Reimann.

Vabaduse Risti I liigi 1. järgu kavalier
Vabadussõjaaegne Varustusvalitsuse, nüüd korraldusvalitsuse ülem.

Rudolf Reimann sündis 6/18. I. 1884 a. Tartus.

Üldhariduse omandas Torma kihelkonnaja Tartu realkoolis, sõjaväelise — Vilno sõjakoolis ja Peterburi Sõjaväe Intendandi Akadeemias. Akadeemia lõpetanud 15. juunil 1914 a. esimese järguga ja saanud lõpetamisel eeskujuliku edasijõudmise eest teaduste alal Vene Püha Stanislause ordu III järgu aumärgi.

Ilmasõja ajal Vene väes teeninud 67. jalaväe diviisi intendandina kuni 28. XII. 1917 a., millal üle tulnud Eesti rahvusliku diviisi intendandiks Tallinna.

Eesti Vabadussõja ajal olnud vahetpidamata kaitseväe varustamise ülemaks ja Sõjanõukogu liikmeks. Praegu Sõjamineisteriumi korraldusvalitsuse ülem, ühtlasi Sõjanõukogu asjade valitseja ja Sõjaväe Ühendatud Õpeasutustes administratsiooni lektor.

Autasuna saanud: I liigi 1. järgu Vabaduse Risti, tasuta normaal-talu ja rahalise autasu vabadussõjas juhtival kohal üles näidatud teenete eest.

Peale eelnimetatud autasu on saanud Läti ja Poola aumärke ja endises Vene väes Püha Stanislause ja Anna ordu II ja III järgu ning Püha Vladimiri ordu IV järgu aumärgid.

Sõjaväe Varustusvalitsuse 7. aastapäev.

11. november.

Tulevad meele 1918 a. novembri päevad, meie vabadusvõitluste esimesed päevad, millal Varustusvalitsusel tuli asuda raske ülesande täitmisele — enamlastelt ja Saksa okupatsiooni vägedelt laastatud maal minimaalsete summadega, ilma tagavaradeta, alata sõjaväe toitmist, riietamist, relvastamist. Loomulik, et sarnases olukorras ei oleks jaksanud suuremat ära teha geniaalsemgi isik, eeskujulikumgi asutus, kui ei oleks kaasa aidanud terve rahvas oma paremate juhtide kaudu. Asutatud sõjaväe varustusvalitsus jäi siiski selleks instantsiks, mis seda suurt tööd, vabadusvõitlejate varustamist, tegelikult koordineeris ja juhtis vägede Ülemjuhatusel näidatud piirides. Varustamine vabadussõjas paranes silmanähtavalt ja kujunes sõja lõpuks paremaks, kui mõnes suurriigis, näiteks Venemaal ilmasõja kestel. Võib olla, selle suure töö juures tehti vigu, olid koguni mõned väiksed väärnähtused, kuid nüüd tuleb siiski teatud uhkusega konstateerida suurt edu Eesti sõjaväe varustamise alal vabadussõja vältusel.

Sõda lõppes. Rahuaeg tõi kaasa uusi rakusi varustamise alal. Riigi raske ainealine seisukord sunnib piirama kõige hädasemaid kaitseväge ainelisi nõudeid. Kuid rahvas ei ole tahtnud ja ei taha loobuda iseseisvusest ning seepärast omas enamuses kannab parema meeliga kaitseväge ülevalpidamisega seotud kulusid.

1. detsember 1924. näitas, et sõjavägi on rahva poolehoidu ja usalduse vääriline.

Varustusvalitsuse rahuaegne suur töö seisabki selles, et seda ainelist jõudu, mis rahvas sõjaväele võib anda, kõige otstarbekohasemalt kasutada, et sõjavägi materjaalselt võitlusvalmis oleks. Varustusvalitsuse töö on tehniline töö, mis nõuab oskust ja olukorra õiget hinnangut. Varustuviisid on kohanenud meie oludele aastaastalt; iga aasta toob uuendusi ja parandusi juure. Varustusvalitsuse viimaste aastate tegevust on karakteriseerinud äärmine kokkuhoidmine. Näiteks ruumide sissead. Kui võrrelda sedagi teiste ministriumite omadega, siis on siin teised omale lubanud suuremat mugavust. See olgu nii möödaminnes märgitud: sõjaväelased ei kadesta, ega pretendeeri paremate pääle enne kui olud seda võimaldavad.

Aastapäeva puhul tuleks soovida, et rahvas endise arusaamise ja armastusega tuleks vastu oma maleva õigustatud ainelistele tarvetele ja et sõjaväe Varustusvalitsus, kui täitja organ, tegutseks edasi senise laitmatu otstarbekohasusega. Selleks soovime jõudu!

7. aastapäeva puhul peab lugupidamisega meele tuletama Varustusvalitsuse Vabadussõja-aegset juhti kolonel Reimann'i ja nüüdist ülemat kolonel Rotberg'i.

Ratsa rügemendi 7. aastapäev.

11. nov. pühitses Ratsa rügement oma 7-at aastapäeva. Õieti algas meie ratsaväe olemasolu juba enne, kuid vahepealsed ajaloolised sündmused katkestasid ajutiselt tema järjekindlat arenemist, nii et Vabadussõja algeks tuli luua kõik uuesti.

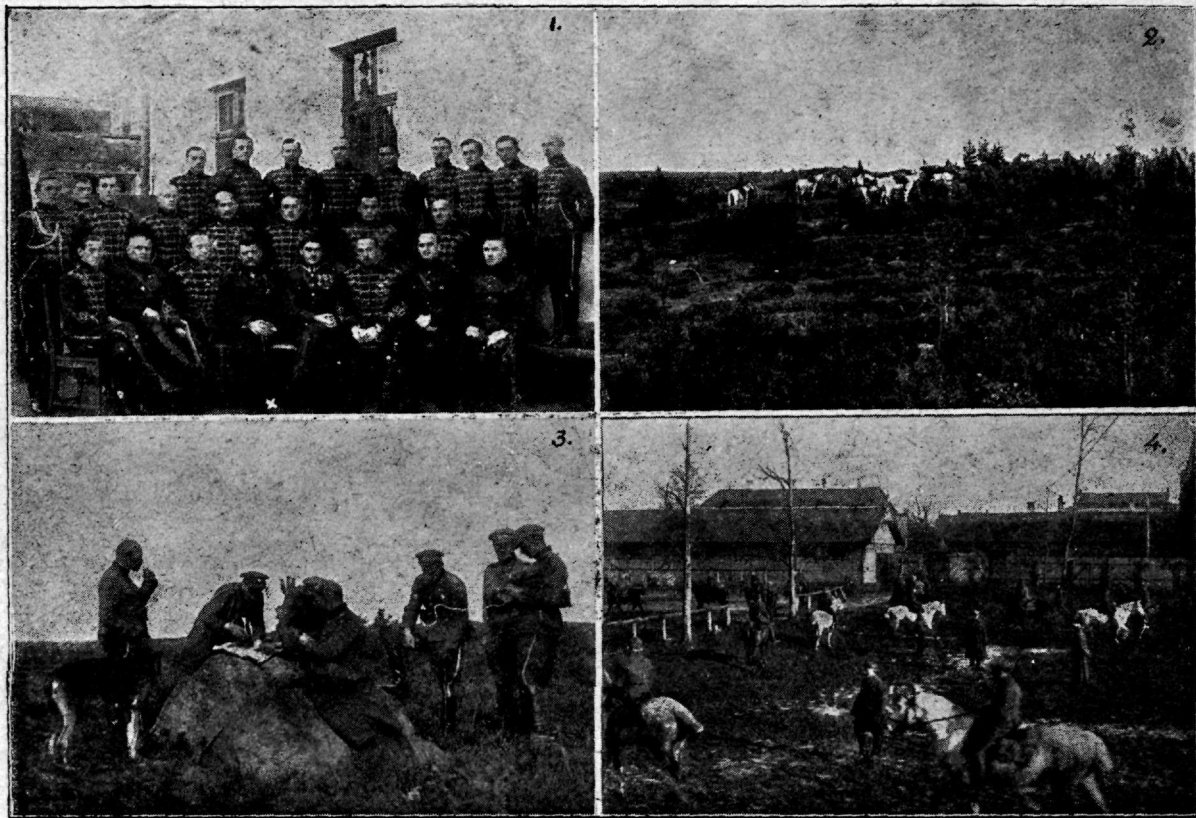
Selle aja jooksul on palju tööd ja tegemist olnud. Kui arvesse võtta, et Ratsa rügement ainuke suurem ratsaväe osa on, siis on selge, et kogu peale sõjaaegne korraldus ja uuendustöö selle sõjariista liigi uue aja nõuete kõrgusele tõstmiseks Ratsa rügemendi õlgadel lasus. Tulles Vabadussõjast ainult omapäraste kogemustega, oli R. R. samuti nii organisatsiooni kui ka vaadete poolest veel sügavale meie sõjalisse algkooli, endisse Vene süsteemi juurdunud. Revideerimine süsteemis tuli ette võtta kõige põhjalikum, põhjenedes Vabadussõja kogemustel ja võttes eeskujuks võimaluse piirides Lääne-Euroopa ratsaväge. On ratsavägi ju kõige rohkem kohaliste olude ja ise-

loomu mõju all, mis pärast siin ka uuendus nii kerge ei ole: iga osaline uuendus mõjub ka vastavalt kogu asja peale. Praegu on juba meie ratsavägi kaugel omast algkoolist ning vanale lõpulikult selja pöörnud. Siin ei leidu midagi täielikult laenatud, vaid kogu organisatsioonis ja tegevuses on kindel omapärane joon esile nihkunud, tänu tööle koha peal, mis võimaldas, kaugel kõigist doktriinidest, teha tööd väiksemast suurema sihis, rajades meie omapärasele iseloomule ja materjaalile, samati ka oludele.

Üks mõte on olnud alati meie ratsaväe kaadrit punase niidina läbistav: — „Ratsaväes ei teenita mitte raha pärast“. Kui vaadata ligemalt R. R. ohvitserkonna sisemist kogu elu ning tööpäeva teenistusel, siis ei tule ülevalseisva lause juures mitte kahelda. Ohvitserkonnal on oma varandus oma kogu ruumide sisseseade näol, mis omal jõul muretsetud. Ilusad lahedad ruumid sisaldavad omapärast

R. R. 7. aastapäeva puhul

11. novembril 1925.

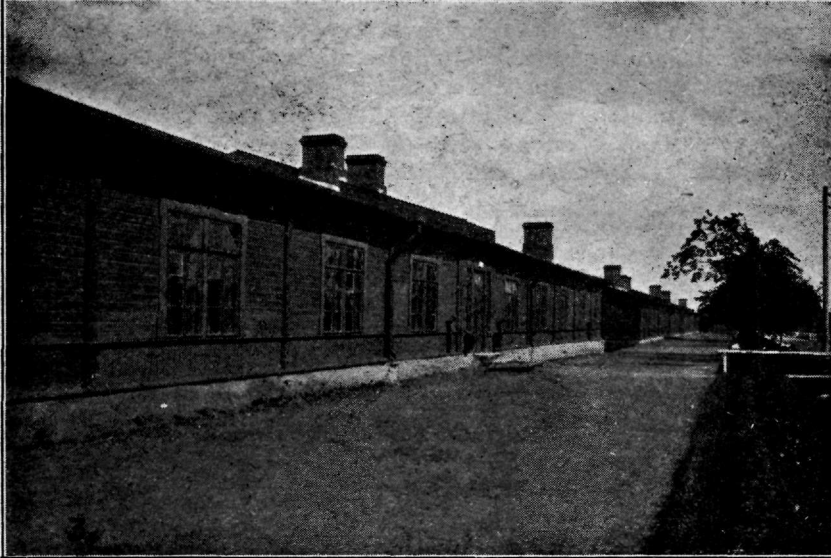
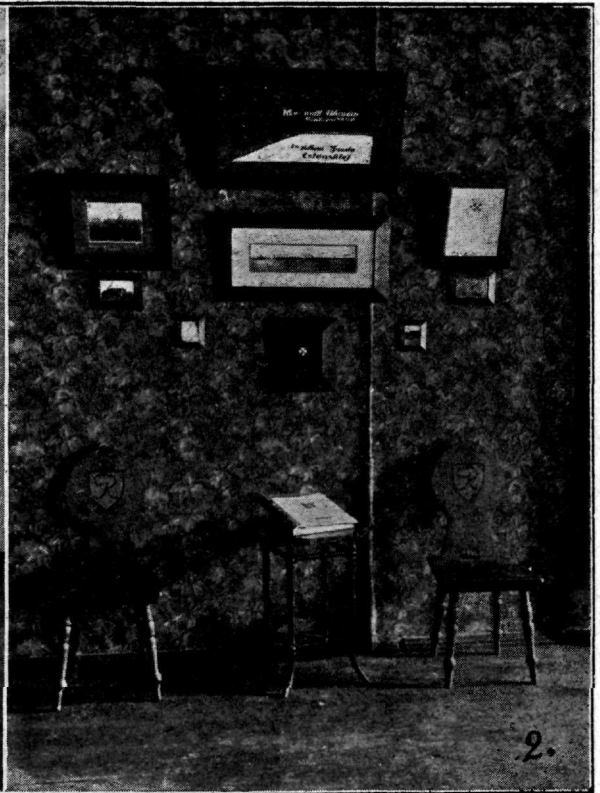
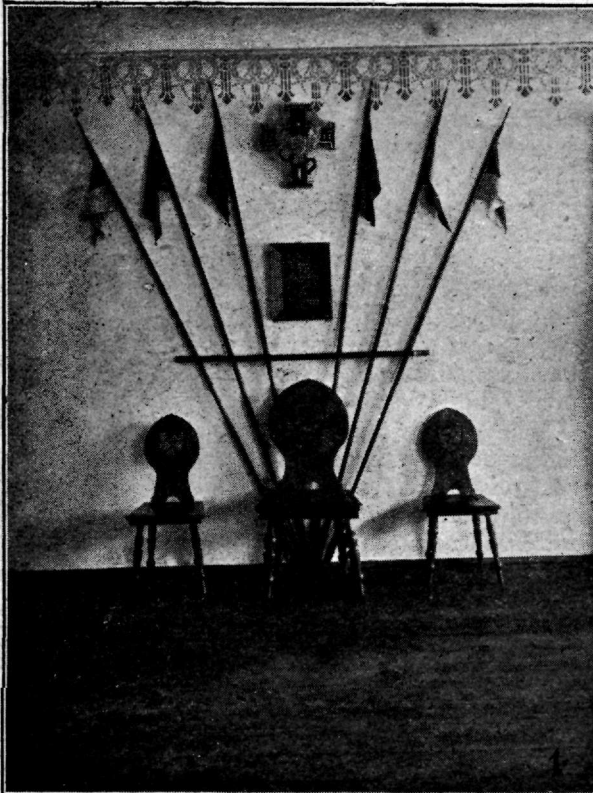
1. Poola sõjaväe esitaja kapten Drymmer (keskel) kindral Pödder, × pildistatud 16. Poola ulaanide rügemendi ja albumi üleandmise puhul. 2. R. R. Petserimaal laagris. 3. Eine laagris. 4. Noorte õppused maneeshis.

mööblit, seintel kõige mitmekesisemad pildid rügemendi elust, millede arv sadadesse ulatab. Kamina toas on kolm nurka pühendatud naabermaadele — Poolale, Leedul ja Rootsile. Siin ripuvad pildid, mis naabrite poolt rügemendile annatud, hea vahekorra ja sõprusideme kinnituseks. Poola nurgas paistab muude seas silma raami all Poola 16. ulaanide rügemendi flüger, mille all sama rügemendi märk ühes saatekirjaga ulaanide rügemendi ülemalt. Märkid on vastastikku vahetatud ja nii R. R. kui ka Poola 16. ulaanide rügemendi ohvitserid kannavad vastastikku üksteise märke. Väiksel laual on massiivne album — samade sõprade kingitus, mille sisuks kogu Poola 16. ulaanide rügemendi ajalugu nii sõjas kui pildis. Leedu nurgast torkab silma Leedu ulaanide etishkett, mis selle kandjate poolt R. R. kingitud. Biljardi toa seinu ehib muuseas jonnakate karrikatuuride kogu rügemendi sündmuste kohta, mis ei jäta ütlemata seda, mis teisiti ei oleks viisakas ja lubatav. Saali peaseina ehib massiivne rügemendi märk —

vapp — puunikerdu. Rügemendis on kaks raamatukogu: üks kirjandusline — üldine, teine sõjateadusline. Teine on peaaesjalikult ohvitseri kogu muretsetud. Kokku on köiteid 450 ümber. Tähelepanu väärt on kaks raamatut taldnahkses köites, mis küll kumbagisse raamatukogusse ei kuulu. Üks on omapäraste laulude jaoks määratud ja teine traditsioonide ja kommete ülesmärkimiseks. Viimastega ühes kapis hoitakse ka kallihinnalisi Sakala ja 2-se suurtükiväe rügemendi poolt kingitud mälestusi, samuti hiljuti võidetud Riigivanema auhindu ratsavõistlustel. Ohvitseride kogu aastane rahaline bilans on 200.000 marga ümber. Rügemendil on omal kulul ehitatud mälestussammas Vabadussõjas langenutele, mis 60.000 mk. maksma läks. Sammas asub kasarmute keskel ja on koonduskohaks kõigil rügemendi tähtpäevadel: Aastapäeval, laagrist tagasi jõudmise päeval, ülendamise käsikirjade ette lugemised j. n. e.

Üleajateenijate kogu on täies arenemishoos. On olemas juba oma kapital ja oma ruumide

Ratsa rügemendi 7. aastapäeva puhul
11. novembril 1925.

1. Ratsa rügemendi
Ohvitseride kasiino
„vapp-sein“.
2. „Poola nurk“.
3. Ratsa rügemendi
kasarmud.

avamine on päevaküsimus. Siin on takistuseks väike mitte kokkupuassivus rivi ja rivitute vahel — rivimehed on asjalikud ja ei salli pikki kaalumisi, kuna rivitud rohkem filosoferida armastavad.

Kogu meeskonna vaimlises elus, meelelahutusalal on kindel siht seda arendada teenis-

tuslises suunas. Kogu õppealad on sportlise tooniga lõbipõimitud ja ergutusabinõuna on valitud avalikud võistlused ning selleks õhutamise. On maksev juhtsõna — sport kõiges, mis on teenistusline. Sel alal on iga aasta korraldatud võistlusi, ratsavõistlusi kaunis suurte auhindade peale. Et see mitte ühe-

külgst ei arenda, näitavad diviisi ja ülერიikliised spordi äldvöistluste tagajärjed, kus ni mitmed R. R. mehed kohti omandasid ja II diviisi k. kuulip. laskevöistlustel ohvitseridele rügement auhinnad ära töi. Selle sportlise vaimu tegelikuks läbiviimiseks juhists kuni viimase sõdurini on maksev põhindue, et kõik öppused tehakse koos kogu öppusel viibiva meeskonna ja öpetajatega. Ei tohi olla pealtvaatajat ega kupjaid öppustel, vaid öppus ise on vöistlus kõikide vahel. Samuti on vöimalikult kõik öppused praktilised. Püütakse viimase klassi tunde vaheldada ja kõiki öppusi praktiliselt läbiviia. Sel alal on raskusi palju. Västavad ruumid, nii öppeväljade kui hoonete poolest on puudulikud. Ka siin on rügement omal algatusel ja jõul palju teinud. Maneeshi platside tasandamises ja kasarmu ümbruste korraldamises on hüigla töö ära tehtud. Jöuab lõpule täitsa omal jõul lagedal väljal kahe kaleriiga lasketiiri ehitus 300 mtr. peale. On lõpul ka juba täitsa uue talli ehitus. Raha peale hinnatult on siin rügement igatahes mitme miljoni väärtuses tööd ära teinud.

Öppeabinöude valmistamine kestab alata. Tähelpanu väärt on siin öppekogu hippoloogia alal.

Tööpäev kestab keskmiselt 10—12 tundi aasta läbi. On nädalaid, kus ohvitserid tuppaa ainult peale öhtusööki pääsevad, et kell pool 8 hommikul jälle platsil olla. Üle lõunasöögiks aega ei jatku. Kogu öppetegevus jaguneb väga laialdaseks ja mitmekesiseks. Jagatult süstemaatiliselt ei anna aasta jooksul ta ühtegi vaba päeva, kõnelemata puhkeajast. (Puhkust 1 kuu iga aasta ei ole pea keegi näinud). Ikka on ajast ja meestest puudust.

Käesoleval aastal viibis rügement pikemat aega laagris Setumaal. Talvekorterite kitsus ei vöimalda seda laia maaala, mis rügemendile öpetöökis tarvis. 15. juunist kuni septembri keskpaigani oldi hommikust öhtuni avaral laskeplatsil, kus vöimaldus kõige mitmekesisem töö väljaöppe alal. Maastik seal on isearanis soodne sarnaseks tegevuseks ja pakub oma suuremalt jaolt harimata söötide, sookaelade ja liivakörbetega head vöimalust ratsaväe öpetetegevusele, vöimaldades kümnete verstalisi ülesandeid ette seada. Igaastasel sealviibimisel on rügement kohalikkude elanikkudega hea vahekorra loonud ja ilmudes sinna uuesti oma suviste öppustele, leiab seal juba vanu söpru eest. Unte seisupaikade vötmisel on harilik nähtus, et eelmise aasta peremeeste poolt „külla“ kutsed kohe ilmuvad. Vöib ka tähele panna muutust, mis lahkudes külasse maha jääb: — Eesti maa tantsud orkestri saatel, mis hoolikalt iga setuküla kohaliste pühade puhul korraldud, sestpoolt remonteeritud ja uute vaheseintega jagatud tared, korraldud ja puhastud tänavad. Teiselt poolt jälle ei unne rügemendis kaua lahked setuneid oma lauludega, imestamisväärt head öunad ja lahked perepapid. Setumaa on rügemendile teiseks koduks, kus veerand aasta kestel rügement omab kõik lahingulise öpekülje ja mööda saadab ilusama aasta aja, millal harilikult suvitatakse. Tänavu aastane laager lõppes osa-vötmisega Otepää manöövritest, mis esimesele „tuleprooviks“ oli paljudele uuendustele lahingulises väljaöppes. 23. septembril asus rügement talvekorterisse, et välja öpetada kaks kutset noori, talve ja kevade kestel, välja lasta lend allohvitsere ja varasuväl jälle rännata Setumaale juba tuttavatesse paikadesse. X.

Tankide ja soomusautode kasutamine Otepää manöövritel.

I. Sinine pool. Soomusautode ja tankide kasutamisel patustas poole juhatus öige tublisti. Harva tarvitati neid relvu olukorrale vastavalt. Patustustes ei taha mina kedagi süüdistada, sest kus midagi tehakse, sääl on vöimalikud ka teatud eksitused, kuid siin ei saa allakriipsutamata jätta juhatuse ükskõiksust kõnesolevate sõjariistade vastu. Oli ju osalt manöövrite eesmärgiks ka tankide ja soomusautode kasutamise- ja tegutsemisvöimaluse uurimine meie oludes. Kuivörd see önnestus, näitab kõrgemas instantsis valmistatud manöövrite üldine kokkuvöte. Kuid tahaks siin üldiselt silmapaistvamate vigade päälle tähelpanu juhtida, et tulevikus nende kordumist ära hoida. Kahju, et eksisammude selgitamine ei sündinud otsekohe päälle tegevust, sest värske mulje varal oleks see palju tagajärjerikkam ölnud, kui hulga aja pärast.

Tegevus 17. septembril.

1. Tankide kompanii nr. 2 laaditi diviisi ülema käsul Valga jaamas kell 7.30 rongile, kus ta seisis

kuni kella 16-ni. Tähendatud ajal söitis kompanii täies koosseisus Sangaste jaama, kuhu jõudis kell 16.30 ja kus korraldust pidi ootama. Korraldust kompanii ülem mingisugust ei saanud, millepärast ta omal algatusel kell 18.30 Keeni pooljaama söitis. Nagu ülalkirjeldatust näha, laaditi tankid rongile, kus nad seisid, ja neid söidutati terve päeva jooksul ilma vajaduseta, sest vaenlase kohta puudusid andmed, mis isegi oletada oleks lasknud, kus tankide abi jalgväele tarvis läheb. Päälegi on sarnane maskeerimata tankide söidutamine vaenlase öhuluurepiirkonnas hädaöhtlik. Tankide kompanii ülema omal algatusel edasilükumine Keeni pooljaama pole ka millegagi seletatav. Sarnase sammu astumiseks puudus tal töisene alus ja selge pilt olukorrast.

2. Soomusautod. Diviisi ülema käsul määrati soomusautode rühm nr. 1 vasaku kolonni toetuseks ja rühm nr. 2 ratsa diviisjoni toetuseks. I-se rühma kohtamise punktiks kolonniga oli määratud Telliste m. ja II-se rühma kohtamise punktiks ratsa diviisjoni — Laatre m. Mõlemad rühmad ölid kohustatud Val-

gast kell 4 välja sõitma. Tegelikult sõitsid nad välja kell 4.15 ja jõudsid Telliste mõisa kell 6.25. Soomusautode rühm nr. 2 jäi siin järgnevat jalgväe kolonni ootama, kuna rühm nr. 1 jätkas oma teekonda üle Mustakese Laatre mõisa, et ühineda ratsa divisjoniga, kuhu saabuti kell 11.45. Soomusautode tegevuse hindamise juures tuleb alla kriipsutada, et nad saadeti Valgast liig vara välja. Siin oli täiesti ära unustatud soomusautode liikumise kiirus. Nii, näiteks, tuli soomusautode rühmal nr. 2 Telliste mõisas 5 tundi oma jalgväe kohalejõudmist oodata. Ootamise ajal puudus rühma ülemal igasugune side oma vägedega. Ka puudusid tal igasugused teated vaenlase ja oma vägede tegevuse kohta. Soomusautode rühmal nr. 1 tuli liikuda ratsa divisjoniga ühinemiseks isegi väljaspool oma vägede luurepiirkonda. Liikumise ajal, kuni Laatri mõisani, puudus rühmal side ja teated olukorra kohta. Vaevalt on sarnane soomusautode kasutamine tõsisel lahingulukorras lubatav.

* Tegevus 18. septembril.

1. T a n k i d. Kell 10.15 tuli diviisist tankide kompanii nr. 2 käsk Puka jaama sõita, kus tankid kell 11.30 maha laadida ja tegevuse astumise korraldust oodata. Järgnes uus käsk, mille järele nõuti tankide mahalaadimist kell 13. Viimase käsu täitmiseks sõitis kompanii Keeni pooljaamast välja ja jõudis Puka jaama kell 13.15, kus sel ajal lahingud käimas olid. Vaenlane tungis kallale ja hoidis jaama kuulipildujate ning suurtükide tule all, mis paremal juhtumisel tankide mahalaadimist oleks takistanud, pahemal aga kompanii lahingvõimetuks oleks võinud teha. Puka jaam, mida kaitses umbes üks jalgväe rühm kahe soomusrongi toetusel, asus tankide mahalaadimise ajal $1\frac{1}{2}$ kuni 2 kilomeetri kaugusel oma vägede liinist. Tankid oleks pidanud oma jalgväe juures maha laaditama, sest kompanii oli varustatud abinõudega, mis võimaldasid mahalaadimist igal pool. Nii siis laaditi tankid maha punktis, kus puudus jalgvägi, mille tõttu nad tegutseda ei saanud. Kompanii ülem oli täiesti olukorrast informeerimata, mis temalt võimaluse võttis omal algatusel tegutsemiseks. Kirjeldatud korralduste tõttu olid tankid sunnitud terve päev tegevusetu olema, kuna jaama ümbruskonnas võitlev jalgvägi oleks hädasti nende toetust vajanud.

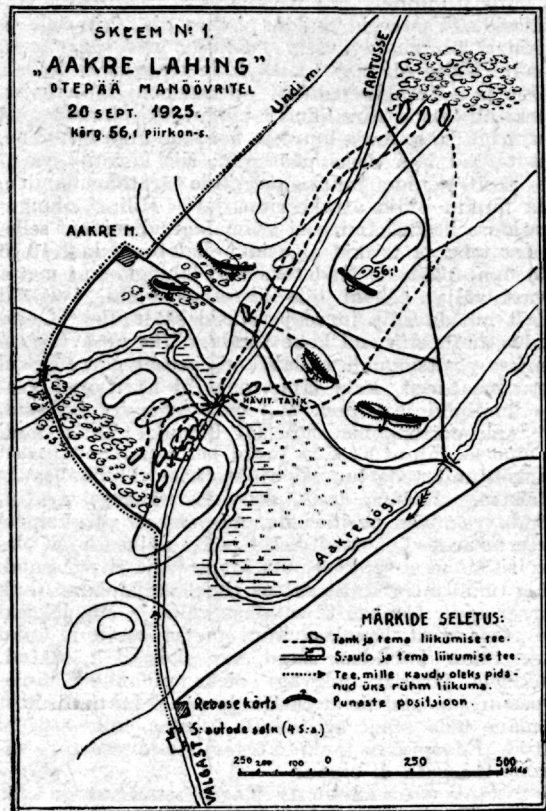
2. S o o m u s a u t o d. Soomusautode rühm nr. 1 sai käsu kell 9.55 ilmuda 6-da jalgväe rügemendi käsutusse. Viimane määras rühma 5-da kompanii toetuseks. Kompanii ülem käskis rühmal Puka mõisa valdamisel jalgväge toetada. Rühm asus ülesande täitmisele kell 13.48. Kell 14.25 jõudis ta oma jalgväe ette, kus hävitas vaenlast kuulipildujate ja suurtüki tulega. Vaenlase liinist läbitungides ajasid soomusautod vastase voori laiali. Kell 15.55 kästi rühmal Puka jaama vallutada jalgväe kompaniid toetada. Soomusautod sõitsid kohe oma jalgväe ette, ning tormasid jaama kallale, kuid siin selgus, et jaam juba ammugi siniste käes on.

Soomusautode rühm nr. 2 pidi toetama ratsaväge, kelle ülesandeks oli ka Puka mõisa vallutamine. Pringi kõrtsi juurest algas rühm liikumist ühes ratsaväe osaga kell 8 üle Pringi-Häädü-Levenhof-Kuigatsi Puka mõisa päale. Puka mõisa võtmisel toetas rühm edukalt oma ratsaväge, sundides punaste soomusautod taganema. Kell 16.30 algas ratsa divisjon taganevat vaenlast taga ajama, soomusautode rühma toetusel. Rebase kõrtsi juures tungisid soomusautod täitsa ootamatult vaenlase kallale. Vahekohtunik otsustas vaenlase hävitatuks tunnustada. Vaatamata selle peale, et meil puuduvad juhtnöörid soomusautode koostöötamiseks teiste väelikeidega, tuleb tähendada, et kui ratsa-, nii ka jalgvägi oskas enam vähem hästi soomusautode äbi ära kasutada. Olukorrale vastavalt kasutas soomusautosid isäranis ratsavägi. Lõpuks ei saa allakriipsutamata jätta ka nõrka sidet, mis

valitses väeosades ja staapide vahel, mille tõttu puudus ka tegutsevatel üksustel isegi rahulolev informatsioon olukorra kohta. Sellega on osalt ka seletatavad tõsised eksisammud, nagu tühjalt löök Puka jaama pihta, tankide tegevusetu olek jne.

Tegevus 20. septembril (skeem nr. 1).

1. T a n k i d. Tankide kompanii ülem sai diviisist käsu, anda üks rühm tanke 6-da ja üks rühm 7-da jalgväe rügementide toetuseks. Sarnane kompanii tükeldamine vastas siin vaevalt olukorrale. Põhimõtteliselt antakse tankidega löök sääl, kus vastasele surmav hoop kavatakse anda. Sarnase hoobi

andmist teostas käesoleval juhtumisel 6-s jalgväe rügement, kuna 7. jalgväe rügement peaauglikult demonstratiivset osa etendas. Loomulikult oleks pidanud 6-da jalgväe rügemendi võitlust suurem arv tanke toetama, nimelt terve kompanii. Ajal, kus 6. jalgväe rügement ägedalt vastase kallale tungis, püüdes tema kindlustatud positsioone vallutada, toimetas 7. jalgväe rügement demonstratiivseid operatsioone ja teda toetavate tankide tegevus piirdus ainult ühest kohast teise paigutamisega. Mõistagi, oleks nende toetus 5-dale jalgväe rügemendile suuremat kasu toonud. Ka tehniliselt tuleb tankide jaotamist siin ebaõnnestanuks lugeda. 7-da jalgväe rügemendi toetuseks määratud rühm eraldus omast baasist niivõrd, et tema varustamine tarbeainetega raske oli ja võimatuks oleks muutunud ta siis, kui 7. jalgväe rügement olukorra sunnil oleks pidanud kaugemale edasi tungima. Kui tankide kompanii, nii ka soomusautode salga ülemad said lahingu käsud diviisist äärmiselt hilja. (Selle kohta on A.T. juba õiglaselt sõna võtnud, nii et siin sellest enam tarvis kõnelda pole). Sarnane käskude ja korralduste hiljaksjäämine ei võimaldanud tankide rühmade ja jalgväe üksuste üle-

matel isegi tegevuse kava kokku seada, rääkimata teistest operatsiooni ettevalmistustest.

Tankide rühm, mis määrati 6. jalgväe rügemendi toetuseks, ilmus mainitud rügemendi ülema käsutusse paar tundi enne tegevuse algust. Rügemendi ülem määras rühma 2-se pataljoni toetuseks. Määratud kohale jõudis rühm mõnikümne minutit enne lahingu algust (põhjus — lahingu käsu hiljaksjäämine). Mõistagi, et tankidel võimata oli selle aja jooksul isegi pääliskaudseid lahingu ettevalmistusi läbi viia. Tankide rühm võttis lahingusse sõidu positsiooni, mis asus metsa servas, Valga-Tartu maantee ääres, umbes pool kilomeetrit lõunapool Aakre oja (skeem nr. 1). Punaste positsioonid asusid põhjapool Aakre oja kõrgustikkudel, mis neile edukat vastupanu võimaldasid. Vastaseid eraldas Aakre oja, jalgväele ja tankidele läbimindav, välja arvatud mõned sügavamad kohad. Üldse oli maastik tankide tegevuseks küllalt soodne ja võimaldas edukat operatsiooni läbiviimist. Selleks oli tarvis korralikud lahingu ettevalmistustööd teha, nagu: täpne oja luure ja kohtade äramärkimine, kust tankid läbi oleks pääsenud, siis korralik vaenlase positsioonide luure, punktide äratähendamine, mida tankid pidid atakeerima jne. Hiline lahingukorralduse kättesaamine ei võimaldanud midagi sellisarnast teha ja tankid algasid kallaletungi kell 10.15 „hää õne päälle“. Nad tormasid lahingukorras metsa servast välja, söitsid täie kiirusega ojani, keerasid kallast mööda silla juure ja läksid säält üle. Luure puudus andis siin end kohe tunda. Üks tank tormas vaenlase positsioonide kallale, mis asusid vasakpool Tartu maanteed, kuid läbimines ei hävitanud vastase kuulipildujate pesi, mis oma tegevust jatkasid, kui tank positsioonist läbi oli läinud. Teine tank jäi mõneks minutiks silla juure peatama, millepärast vahekohtunik teda tunnisk ajaks rivist väljalangenuks tunnistas. Kolmas tank, soovides nähtavasti atakeerida vaenlase positsioone, mis asusid vasakpool Tartu maanteed, „otsis“ keset põldu väikse loigu üles ja söitis sinna sisse, kust oma jõuga välja ei pääsenud. Pääle tunni möödumist ruttas rivist väljalöödud tank sõbrale appi, tõmbas ta mudast välja ja siis jälgisid koos taganevat vaenlast kuni metsa servani, kuhu terve rühm koondus, nagu see skeemil näidatud. Tankidele järgnevat jalgvägi oleks pidanud tanke leppemärkide abil nende kohtade päälle juhtima, kust vaenlane teda kõige ägedamalt tulistas, kuid seda ei tehtud. Edaspidises tankide tegevuses suuremaid eksisamme märgata ei olnud.

2. Soomusautod. Kogu soomusautode salk tegutses Tartu maantee suunas. Ka soomusautode salga ülemal polnud luure toimetamiseks aega. Sellega on arvatavasti ka seletatav, et terve salga tegevuseks määrati Tartu maantee. Olukord nõudis aga teisiti toimimist. Väga tähtis oleks olnud ühe soomusautode rühma saatmine Aakre m. päälle ja säält edasi üle Undi m. Tartu maanteele välja. Niiviisi liikudes oleks rühm võinud tulistada vaenlase positsioone flankeeriva tulega ning nendest läbi minnes hoida Tartu maanteed ja temast vasakpoolset maastikku ägeda tule all, mis vaenlase korralikku taganemist oleks takistanud (skeem nr. 1).

Kallaletungi alguseks oli terve soomusautode salk Rebase kõrtsi juure koondatud. Jalgväe kompanii ülem tegi ühele rühmale ülesandeks sõita välja lahingu algusega (kell 10.15) Tartu maanteed mööda kuni Aakre oja sillani, kuid üle silla mitte enne minna kui tankid seda teinud pole, ning edasi-tagasi kurseevides tulistada vaenlase positsioone. Arvan, et sarnane korraldus ei vastanud olukorra nõudeid.

Üheks soomusautode ettevõtte kordamineku tingimuseks on nende peatumata edasitormamine kuni vaenlase keskele. Siin aga sunniti neid edasi-tagasi liikuma lagedal kohal, ägeda vaenlase tule all. Kui

tankid ja neile järgnevat jalgvägi olid üle silla jõudnud, hakkas silla juures suitsupomm põlema ja sääl juures-olev pioneer teadustas, et sild on õhku lastud. Vahekohtunik otsustas, et silla parandamiseks kulub neli tundi ära, mille möödumisel soomusautod üle silla võivad pääseda. Teine vahekohtunik, kelle kompetentsuses selles asjas kahelda ei või, otsustas, et silla paranduseks on ühest tunnist küllalt. See otsus tehti teatavaks soomusautode rühma ülemale, kes tunni möödumisel oma kallaletungi jätkas. Edasitormates Tartu maanteed mööda, kohtas rühm õnnetuseks esimest vahekohtunikku, kes oma tehtud otsuse uuesti (4 tundi silla parandamiseks) maksma pani. Liikudes tagasi masinatega õnnetu silla poole, kohtas rühma ülem kolmandat vahekohtunikku, kellele oma häda kaebas. Viimane, ärakuulates spetsialistide arvamist, tühistas karmi vahekohtuniku otsuse, ning andis soomusautodele tegevusvabaduse. Sellest päle töötasid soomusautod kuni lahingu lõpuni enam vähem olukorrale vastavalt.

Tegevus 21. septembril.

1. Tankid. Poole juhatase käsuga määrati tankide kompanii Nr. 2 2-se jalgväe rügemendi kallaletungi toetuseks. Rügemendi ülem määras omakord kompanii 2-se pataljoni ülema käsutusse. Kõik need määrused sündisid niivõrd hilja, et kui 2-se pataljoni ülem kompanii oma korraldusse sai, oli juba tegevuse algamiseks aeg käes. Tal oli palju tegemist pataljoni lahingusse saatmisega ja korraga ilmusid kõige kibedamal ajal tankid ootamatult tema käsutusse, päälegi veel terve kompanii, mis harilikult terve rügemendi toetuseks määratakse. Loomulikult ei jätkunud pataljoni ülemal enam aega isegi tankitidele täpse olukorra selgitamiseks, rääkimata luurest, side loomisest jne. Atakeerimise punktideks määrati tankidele Dulda ja Pettu. Kompanii algas oma liikumist kell 8.30. Üks rühm jõudis jalgväe ette parajal ajal, kuna teine oma jalgväe juure ainult rinnaku momendiks jõudis. Aja puudusel ei olnud ei pataljoni ülemal ega tankistidel võimalust teisest lahingu ettevalmistusi teha, sellepärast jättis tankide tegevus palju soovida.

2. Soomusautod. Terve soomusautode salk määrati ka 2-se rügemendi 2-se pataljoni toetuseks, nii et pataljoni ülema käsutada oli terve kompanii tanke ja salk soomusautosid. Vaatamata sellepääle, et ka need riistad tema korraldusse liiga hilja ilmusid, suutis ta siiski neid enam-vähem olukorrale vastavalt kasutada. (Mõistagi oma võimu piirkonnas. Kuivõrd sarnane soomusmasinate kuhjamine üldisele olukorrale vastas, on igalelehele arusaadav.) Ühe rühma määras ta ratsa salga käsutusse, kes toetas jalgväe kallaletungi Rõngu lossi suunas. Teise rühma määras ta jalgväe toetuseks, kes Tartu maantee suunas kallale tungis.

Kokkuvõetult peab tähendama, et poole juhatase liiga ükskõikselt soomusmasinate kasutamise ja nende tegevuse pääle vaatas. Arvan, et niisugused võimsad sõjariistad, nagu tank ja soomusauto, vääriwad suuremat tähelepanu. Ei saa ju seda keegi eitada, et tulevikusõjas tuleb nende lahingumasinatega tõsiselt arvestada. Vaevalt ilmub vaenlane ilma soomusautodeta ja tankideta. Lõpuks ei saa allakriipsutamata jätta, et nii jalgväe, kui ka ratsaväe üksuste ülemad ei olnud ükskõiksed tankide ja soomusautode vastu. Nad püüdsid nende sõjariistade omadusi, kasutamiseviise ja tegevust tundma õppida, nendega kokkukõlas tegutseda, kuid selleks puudus neil harilikult aeg, sest tankid ja soomusautod ilmusid nende käsutusse ootamatult, tegevuse alguseks. Vaevalt oli siin ootamatus kasulik.

Kuidas kasutati soomusautosid ja tanke vastasel poolel ning kuidas nad tegutsesid, sellest järgmine kord.

Prantsuse rügemendi õpemetoodidest.

(Vastuseks kpt. V. erakirjale).

Sinu kirjas esitatud küsimused puudutaks sõjaväe väljaõppe metoodilist külge. Arvan, et need küsimused huvitaks vast ka teisi meie ohvitseri, sellepärast luba, et Sulle „Sõduri“ veergudel vastan, seega „kaks kärbest“ korraga taban.

Sinu esimene küsimus: „Mis tehakse Prantsuse sõjaväe igapäevastel taktikalistel õppustel, kas ei kordu pikemat aega üks ja seesama ja kas nad ei muutu sama tüütuvalt igavaks, kui meie riviõppused?“

Prantsuse sõjaväe õpetöö jagatakse kahte ossa: talvine ja suvine periood. Viimane algab mai kuus ja lõpeb 15. oktoobril. Ta sisaldab eneses just peaauglikult taktikalist väljaõpet. See väljaõpe teostatakse rügemendi enese õpekava piires, juurde arvatud kaks ehk poolteist kuud laagri õppust, kus rügement diviisi koosseisus tegutseb. Rügemendi väljaõppe baseerub täpselt jalgväe määrustikul. Peab tähendama, et prantslased suured määrustikkude austajad on. Igat väljaõppe küsimust võidakse seletada ehk illustreerida tuhandet moodi, kuid kõik peab lõppude-lõpuks määrustiku alusele välja toodama. Määrustik on aga „kuiv seaduse-raamat“. Määrustik nõuab tõsist süvenemist ainesse, nõuab seletust, nõuab näiteid. Igati liig on a p a r a s e l t seletades võiks asjaga eksiteele sattuda. Seda on Sõjaväe Keskjuhatus ette näinud. Määrustiku mõistmiseks on ametlikud juhtnõidrid, seletused olemas, mis kergendavad määrustiku praktilist kasutamist. Need seletuskirjad olid X rügemendi nädalate kaupa, kindla õpekava järele ja sisaldasid terve jalgväe määrustiku metoodilise läbivõtte.

Nädalane rügemendi õpetöö oli umbes järgmiselt korraldatud: esmaspäev — taktikaline õppus rühma koosseisus, teisipäev — kompaniile, kolmapäev — pataljonile, neljapäev — rügemendi manööver, reede — laskeharjutused, laupäev — mitmesugune töökava.

Iga laupäev oli rügemendi ülema eesistumisel pataljoni ülema tegevusele, kus harutati päle muude küsimuste läinud nädala õpekava, ettetulnud taktikalisi puudusi, ja siin seati ka üldjoontes uus õpekava kokku. Need paljundati rohkel arvul, nii et igale kompanii allohvitserile terve nädalane õpekava teada oli.

Ütleme nüüd, et töö algas esmaspäev: (näiteks) rühma manöövertegevus. Õpekavas oli tähendud, mis küsimust just pidi sel päeval käsitatama — a) rühma luurel, rühma tule sideks naabri väeosaga, rühma vastupanusõlmes jne. Rühma ohvitser (chef) saades sarnase nädalise tunnikava ja nähes, et esmaspäev tuleb seda ja seda teha, otsib alguses kohe selle väikese seletuskirja välja. Säär on tähendatud: (näiteks) rühma luurel — käsitada jalgväe määrustiku neid ja neid §§, juhtida tähelepanu neile ja neile §§ — ja lisatakse väike lühike kaneva (juhatus — paarirealine) ligi.

Rühma ohvitser, saades selle „üle sande luurekeri“, loob prantslastele omase elavusega terve manööveri kava valmis.

Kõiki harjutusi tehakse paupadrunitega, ja ta tuleb efektiivikas välja.

Õpeplatsiks oli kaks suurt 4—50 tiinulist maa-larakat. Hommiku sõidab ohvitser varem paari allohvitseriga õpeplatsile, peidab vaenlast kujutavad sõdurid ära ja ootab oma rühma. Mida ma kuldtähtedega tahaks kirjutada, on see, et hiljaksjäämist ei tulnud siin mitte iialgi, ei ainumatki minutit, ette.

On rühma kohal, antakse väike puhkus ja selle järele seletab ohvitser: Täna õpetülesande siht ja läbivõtmise plaan. Näidatakse, kus umbes arvata vaenlane, oma väed, naabri osad, määratakse jao ja rühma ülemad, luuakse side, määratakse liikumise kord ja ... tegevus algab — Peidetud „vaenlane“ teeb asja huvitavaks, teda tahetakse kohe kätte leida, hiilitakse ja roomatakse jne. Vabalt tarvitada olev paupadrunit arvu lubab efektiivselt suuresti tõsta.

Rühma allohvitseridelt nõutakse lahing-ettekanet (kirjalikult, krokiid juurdelisades). Rühma ohvitser jälgib tegevust, teeb omale märkusi, kuid asja eneses ei sega. Sarnane väike manööver kestab umbes 2—3 tundi. Siis kogub rühma ülem (chef) mehed kokku ja seletab. Allohvitserid kirjutavad neid märkusi selleks erilisel antud taskuraamatusse. Rühma ohvitser seletab, et tänane õppus baseerus jalgväe määrustiku nende ja nende §§. Olukord oli järgmine... Vead olid need. Oleks aga pidanud nii ja nii talitama. See lühike kriitika kestab nii umbes 10 minutit — mitte rohkem.

Järgmine päev on juba analoogiline kompanii õppus suuremas maastaabis, siis pataljoni õppus. Rügemendi manöövrit peeti alati, kas hommiku vara, alates kella 3, ehk õhtu pimedas. Nimelt tahetakse prantsuse rügemendis õisist õppust iganädalasse kavasse sisse võtta, sest praegused lahingformatsioonid on raskesti juhitud just õösel ja seda peab rahuajal õppima. Rügemendi manöövriks ilmus paar päeva enne rügemendi ülema lahingkäsk (nii nagu ta sõjaajal ilmuma peaks). Sellele lisaks andsid pataljoni ülemad oma kirjalikud käsud. Siia ligi anti krokiid. Imestama peab siin vanemate rivi juhtide töö rohkust. Rügement läheb tegevusse juba terves omas koosseisus, kõigi oma lahingvooriga jne. Selle tegevus on juba tõsine, huvitav manööver, mis igapäevi läbi mõeldud ja arutatud.

Siin ei püüta sarnasest õpetööst ainult „numbri täitmist“ teha. Rügemendi ülema manööverkäsu ära kirjad lähevad kõrgemale ülemusele ja sääli juba otsustatakse tema töövõimet tema poolt esitatud töö järele.

Nii, mu sõber V., — arvan, et sellega umkaudu Sinu esimese küsimuse päale olen vastanud, ja „läheme päevakorras edasi“.

2) Millal ja kuidas õpivad prantselased rivi ära?“

See küsimus jäi mulle enesele kaua aega tumedaks, ja kui kord manöövri olles ühelt ohvitserilt küsisin, millal Teil riviõppusi tehakse, siis lausut ta, näidates liikuvaid lahing-formatsioone, et näete, siin on ju kõik koos: rivi ja lahingkord.

Ma ei jäänud sellega rahule ja pikemas jutuaimes ühe sõduriga selgus, et rivi tunneb iga prantsuse kodanik juba sõjaväkke tulles. Selleks on nii nimetatud „nooresoo sõjaväeline ettevalmistus enne väeteenistust“, üleriikline organisatsioon, mis koondud korpuuste ringkondade järele. Siin võetakse läbi lühikese õpekava järele kõik riviasjandus, püssilaskmine, spordiasjandus jne. Muuseas aitavad selleks kaasa ka kõiksugu spordiseltsid, turistide-ringid jne. Igatahes iga prantsuse kodanik tuleb sõjaväkke juba enam-vähem kindlate rivi mõistetega, nii nagu meil väike poiss külakooli minnes peab tähti juba tundma, ehk heal juhusel lugeda mõistma.

Mis puutub rivi väliseffekti saavutamisesse (nagu taksamm jne.), siis olgu tähendatud, et prantselased väliseffekti väga armastavad, kuid nad õpivad seda mõõdamises, ilma ajaraiskamata ära. On, näiteks, rügement rännak-manöövris. Liikumine on korraldatud täpselt reeglite järele: 50 minutit liikumist, 10 minutit puhkust. Kõik käsklused antakse

vilega. 1 — valvel olla, 2 — takt-samm, 3 — vaba-samm. Nii algab liikumine takt-sammu ja kestab ainult paar minutit. Siis antakse vastav vile-signaali ja terve rügement läheb vabalt, piip pannakse suhu, müksatakse küünarnäpäraga oma sõpra — kui tarvis, aetakse juttu jne. Jõuab 50 minutit lõpule, antakse uus vile, kõik kohendavad endid ja liikumine takt-sammul algab. Rügemendi ülem jääb seisu ja laseb kolonni enesest mööda minna. Ei anta ainustki käsklust, kuid igauks teab, et rügemendi ülem vaatab ja mehed marsivad uhkelt mööda siledat asfalt teed, mis tasasem kui meie Tondi kasarmu põrand.

Nii harjutatakse takt-sammu üks minut tunni algul ja lõpul — ja kõik läheb suurepäraselt. Prantslaste samm on ainult väga kiire, nii et alguses annab materdada, et mitte maha jääda.

3) „Allohviteride ettevalmistus prantsuse sõjaväes?“

Allohviteride küsimus on väga põhjalik küsimus. Arvasin, et selle kohta kirjutaks ühes järgmises „Sõduri“ numbris eri artikli.

Tänane riigikogudik küsimuste ja kostmistest artikkel oleks selle ülitähtsa küsimuse harutamiseks liig pääliskaudne. Täheandan vast niipalju, et allohviteri väljaõppe küsimusele Prantsuse sõjaväes pühendatakse palju tähelepanu ja energiat. Allohviter peab igal momendil mõistma ja suutma ohvitseri kohuseid ja aset välja. Sellest lähtepunktist minnakse ka nende väljaõppe juures välja.

Nende õpetöö on suuremalt osalt praktiline, rohke arvu kõiksugu abinõudega. Nii siis — sellest edaspidi

4) Ja nüüd — see naisküsimus. See küsimus ei puutu küll sõjaväe väljaõppesse, aga et seda esitati ühiselt, siis vastan ka selle küsimusele.

„Sõduri“ toimetuse lubab vast selle küsimusele niipalju ruumi, kuipalju asja sõjaväelisel seisukohast võtan. Naised on ju sõjaväelises elus alati suurt rolli mänginud. Inimsoo suurim geenius L. Tolstoi omas „Sõda ja Rahu“ lausub, et paljud suuri lahingkäike on naised ja dentschikud juhtinud. Kuid see jäävat igavesti ajaloo kulisside-taguste saladuseks.

Meile on ju tuttav, kuis endises Vene rügemendis rügemendi ülema abikaasast nii mõnegi mehe karjäär olenes. Naised juhtisid kulisside tagant asjade käike. Ja meiegi väike sõjavägi põeb selle laenatud pahe jäänuseid.

Viibisin ligi kaks kuud prantsuse jalgväe rügemendis, jälgides samm-sammult nende teenistust hommikust õhtuni. Rügemendi kasiinos oli kaks suuremat ohvitseride vastuvõtmise pidu — aga kes sääl puudusid, olid naised. Kui lõpuks ühe vanema majori käest küsisin, kus Teie naised on ja miks nad kasiinosse ei tule, vastas vana põline abielumees kurvvalt naeratades: „Meie — prantslased — vaatame naisküsimuse peale nii, et naine on väga tarviline olevus kodus pereemana, lastekasvatajana, eluseltsilise; temaga võib ka väljas jalutamas käia, kontserdile ehk kirikusse minna, aga sõjaväe elust peavad naised eemal olema. Hoidku Jumal neid sellesse asjasse segamast. Siis ei ole enam rahu majas“.

Pikemas jutuaajamises selgus, et kasiinosse naisi ikka vahel tuuakse, kui selleks talvisel hooajal on ballid korraldatud. Muidu on prantsuse ohvitserinaisemehe kodune elu väga kinnine. Ei või siit veel sugugi järeldada, et prantslane oleks oma naise vastu despoot — hirmuvalitseja. Ümberpöörduvalt. Liikudes ulitsal, istudes kohvikus või sõites vagunis, võid igal sammul näha pilte, kus 60—70 a. vanakesed näitavad üksteise vastu õrnusi, mis meil 18 a. vast ainult omane. Prantslane on ainult oma naisele kindla piirjoonega ära näidanud tema tegevusala. Ja rügemendi sisemises elus on naise mõju täiesti eemal.

Mind huvitas see küsimus eriti sellepärast, et meil ju asi sageli teitsiti on. Võõrast rahvusest naised, kellele võõraks jäänud meie rahva keel ja rahva hing, kellele „fata-morganana“ sageli silmade ees endiste aegade suuruse chic, püüavad end maksma panna sarnaselt, kui oli see minevikus. Ja Eesti naine, eks temagi leia, kui huvitav oleks juhtida sõjaväe käiku oma nõrgapoolse iseloomuga mehe seljatagant.

On maksmas sõjaväe elu algtõde, et ei või täpselt kopeerida teiste sõjavägede välisvorme ega sisekorda. Kuid ühte võiks me prantsuse sõjaväest täht-tähelt kopeerida: „Hoidke naiste mõju sõjaväest eemale“. A. J.

Tuleviku sõda.

Algupäraseid mõtteid tuleviku sõjast.
Toimetuse.

1.

Nii kaua kui inimsugu maakeral asub on olnud sõda ja kestab nähtavasti ka tulevikus, vaatamata rahvaste püüetele vahekohtute kaudu kokkupõrkeid lahendada. Inimeste tähtsamaks püüdeks on alati olnud — vabadus, lõbu ja toit. Praegustes kultuurrahvastes ärkavad aegajalt needsamad ürginimese püüded, ehkki varjatult ja sõda on möödapääsematu.

Ürginimene sai rahu ainult siis, kui ta ümbruskonnas ei leidunud temast enam tugevamat. Samuti on lugu praegusaja kultuurrahvaga, kes kaotab oma närvilikkuse ainult siis, kui temast ei leidu enam tugevamat naabrit. Mitte tugevam ainult rahva arvu poolest, vaid iseäranis majanduslikult. Viimased sõjad ongi peetud suuremalt osalt turgude, odava tööjõu ja varandusliste rikkuste pärast.

Sõda tuleb tõesti loomulikuks nähtuseks pidada. Juba meie maakera päikesest lahkumine oli sõda, ja see sõda kestab maakeral praegugi edasi ja lõppu sellel sõjal ette näha ei ole seni, kuni maakeral on elu olemas. Kuulsad mõttetargad ja loodusteadlased

on alati toonitanud, et raske on ette kujutada elu ja rahvast ilma sõjata, sest viimane on nõndasama tarvilik kui elu ise. Kus on elu, seal on ka sõda, ja ümberpöörduvalt. Ajalugu näitab, et kõik suured ja tugevad riigid on sündinud sõjas ja langevad — surevad ilma sõdadeta. Kõige kõrgem rahva kultuur ja loomise aeg on harilikult otsekohe peale suure sõja ja osalt sõja ajal. Nõnda siis sõda saab edaspidi olema ja minu ülesandeks jääks siin kokkuvõetult alla kriipsutada seda, mis viimasel ajal arvatakse tulevaste sõjariistade, sõjaabinõude ja sõjapidamise alal. Siin on kohane ka juure lisada, et kõik uued ideed, mis suuri muudatusi sünnitavad vanas juurdunud elus ja puudutavad paljude üksikute elu, teenistust (sõjaväe organisatsiooni muutmisel) ja osalt ka mõne üksikut autoriteeti, võetakse harilikult sõjaväe perre vastu esialgu võõralapsena, ja ainult siis, kui need ideed esimese pealetungile küllalt energiliselt vastu jõuavad panna, hakkavad nad aegamööda vana korda tagaplaanile nihutama ja seda hävitama, sest vanadel, ajast maha jäänud ideedel on ju ka tung edasi elutseda ja nende hävitamiseks läheb mitte vähe energiat vaja. Uued ideed ei sünni kunagi järsku ühe inimese peas,

vaid nad tekivad terves peas aegamööda lagunevat ümbruskonna elu vaadates ja analüseerides.

2.

Üldised printsiibid sõjapidamise alal on vanast hallist ajast pärit ja jäänud muutmatult kuni tänapäevani. Muutunud on sõjariistad ja muudki sõdimisvahendid, sõdijate arv, sellega seotud sõjapidamise meetodid jne.

Üheks tähtsamaks teguriks võidu saavutamisel tulevases sõjas on sõjaväe ja terve rahva õpetamine juba rahuajal sõjas tapma ja kindlas tahtmises võita. Tapmine iseenesest on kuritegu ka sõjas ja iseäranis kardetavaks muutub ta veel rahva (mitte sõjaväelaste) tapmisel, sest see külvab põlgust rahva hulgas, mis võib tulevikus saada kardetavaks ja kahjulikuks võitjale omale. Niisugune rahuagegne rahva ettevalmistamine väljendab ka osalt praegu mõnes suuremas kultuurriigis, kus edendakse kogu rahvas spordi ja teisi võistlusi.

Ettevalmistamine tuleviku sõjaks ei pea kunagi piirduma ainult eelmise sõja kogemuste kasutamisega, vaid peab arvesse võtma tingimata arvatavat tulevast sõda. Tulevases sõjas saavad terved rahvad sõdima (ühed võitlevad, teised varustavad), siis tuleb rahva moraalselt ja majanduslikku jõudu tõsta, kasvatada au, õiglust ja ettevõtlikkust kodanikus, et vaenlasel ei oleks võimalik sõjaväge ega rahvast demoraliseerida. Esialgu ilmasõjas hävitati peaaugult vaenlase elavust ja jõudu ja varandust, sõja lõpul oli aga pea-ülesanne moraali atakeerimine vaenlase sõjaväes ja iseäranis rahvas. Moraal on rahva jõud, ta ei ole sündimisest pärit, vaid teda peab kasvatama, kuna demoralisatsioon on õieti äraandmine, rahva vande murdmine.

Propaganda ja sellele järgnev demoralisatsioon on ilmasõja kogemuste põhjal tulevases sõjas üheks tähtsamaks sõjariistaks tunnustatud. Iseäranis hoolsalt tuleb jälgida kõiksugu leiduste ja nende kasutamise võimalusi tulevases sõjas, et ära hoida eksitusi, mida pärast võimata või raske parandada, nagu näiteks: 1871 aastast alates oli kõikide riikide püüe saksa kindral Moltke eeskujul rohkem sõdureid lahingusse viia ja rohkem vaenlase elavjõudu hävitada. Sealjuures unustati, et 43 aastat tagasi olid üsna teised sõjariistad ja veoabinõud. Selle eksituse tagajärjel olid sõjaväed sunnitud kui rotid maa alla pugema ja sõda kestis loodetava 3—4 kuu asemel ilmasõjas neli aastat, milleks ükski riik ettevalmistatud ei olnud.

3.

Esimeseks ja kõige tähtsamaks sõjariistaks osutuvad tulevikus tingimata mürgised gaasid, sest gaas on kõige humaansem, ökonoomilisem, universaalsem ja väikestele riikidele iseäranis kohane võitlusvahend. Statistilised andmed näitavad, et sakslaste gaasiga pealetungimistel surnuid gaasi all kannatajate arvest oli Ameerika sõjaväes ligi 2%, kuna püssikuulidega, kahurtule all ja täkkidega haavatute arv oli üle kümne korra suurem, mis tõendab, et gaas vähemalt 10 korda humaansem on kui praegused lubatavad sõjariistad*). Arvesse võttes veel hirmujuttude mõju, mis gaasiall kannatajad ravitsemise ajal 2—3 kuu ravitsemise jooksul laiali laotavad seljatagustes asutustes sugulaste ja sõprase kaudu, on arusaadav gaasi eesõigus teiste sõjariistadega võrreldes, kus suur arv surnuid maha maetakse, mis enam mingisugust demoralisat-

*) See võib ka tõestada, et gaas oli kümme kord jõuetum sõjariist kui teised, mitte humaansem. Sõjariista humaansuse all mõistame omadust hävitada elu ilma suuremate füüsiliste kannatusteta. Senised sõjagaasid tekitasid palju kestvaid kannatusi. Toimetu s.

siooni mõju avaldada rahva päale ei saa. Samuti ei hävineks gaasi tarvitamisel linnad ja külad, nagu see ilmasõjas oli harilikuks nähtuseks. Ka suurtele riikidele kipub sõjariistade valmistamine üle jõu minema, näiteks uuetüübiline üldreadnought üksi maksab praegu niipalju, kui terve inglisis-laevastik maksis sada aastat tagasi, s. o. 8 miljoni naelsterlingit, meie rahas umbes 16 miljardi marka. Neid relvu ja sõjalaevu ei lähe harilikus elus üldse tarvis, kuna keemilised ained leiavad tööstustes igalpool tarvitamist. Gaaside valmistamine on ka lihtne ja odav. Gaasi produtseerimiseks läheb tarvis peaaugult kult kivisütt, kivisöetõrva ja õli. Osalt seisabki Saksamaa jõud selles, et Saksamaal on võimalus valmistada keemilisi aineid rahuajal 70% ilma tarvidusest, kuna Inglismaa kõigest 11%.

Ameerika Ühisriigid tegid esimestena ilmasõjas hiigla samme keemia tööstuse ja keemia sõjapidamise alal, kulutades selleks 150 miljoni dollarit, mis on kõigest üks kaheksandik tervest Ühisriikide sõjakulust.

Gaasi koosseisu salajases hoidmine on kerge, kuna teiste sõjariistade saladused harilikult kohe peale sõduritele harjutamiseks andmist võõrastele teada on ja sellega tema peatahtsus ja mõju — ootamatus — märksa väheneb.

Viimaseaja sõjariistad on ka väga keerulisteks muutunud. Nende kasutamine ja nendega ümberkäimine nõuab palju tööd ja vaeva, kuna gaas seda ei nõua. Gaasiga laskemärgi tabamine on palju lihtsam, sest gaasi moleküüdid, kui miljonid kuulid, tungivad kõigest läbi mitte ainult laskmise ajal, vaid ka 1—2 päeva jooksul pärast laskmist, mis tõendab, et universaalsemat sõjariista vaevalt võib omale ette kujutada, kui seda on gaas.

Nagu omal ajal hra Simpson'i — cloroformi leidjat — nimetati põrgu saadikuks, püssirohu leidjat kiusati jne., on lugu ka gaaside leidjate ja tarvitatjatega.

Sakslaste poolt ilmasõjas gaasi tarvitamisele võtmise vastu löödi suurt lärmi, mis tegelikult ainult oma rahva vihavaenu tõstmiseks sakslaste vastu ja osalt vaenlase demoraliseerimiseks oli sihitud. Rahvusvahelistel lepingutel ja lubadustel mürggaasi mitte tarvitada, ei ole tegelikult mingisugust olulist tähtsust ja gaas saab tulevases sõjas esimese tähtsusega sõjariistaks.

4.

Teiseks tuleviku sõjariistaks on kahtlemata tank. Õieti ei tuleks tanki sõjariistaks lugeda, vaid veoabinõuks. Juba Aleksandri ja Julius Ceasari ajal olid tarvitusel roolikute pääl liikuvad kindlused. Nende järeltulijaks ongi tank. Ollakse arvamisel, et kahekordne liikumise kiirus sõjas on tähtsam, kui kahekordne sõdurite arv, mis pärast tankide kiirust järkjärgult suurendatakse, ja praegu on tanke, mis vabalt liiguvad 30—40 versta tunnis. Sama kiirelt kasvab ka tankide arv. Ilmasõja lõpuks oli inglastel üksi juba 8000 tanki. Tulevikus ei pääse tankide eest keegi, päale tanki ja aeroplaani, sest tankid võivad päevas 200—300 versta tunnis tungida ilma teedeta. Loodetavasti ei ole aeg enam kaugel, kus tarvitusele saavad võetud õhukindlad tankid, s. o. tankid, millede õhk on tihedam kui ümbruskonnas, kõrvaldades osalt seega tänapäevani võitmata gaaside hävitava mõju. Tanki väärtus võrdub umbes 2—3 aeroplaanile ja ilmasõja kogemuste põhjal katsed kahe-kolme aeroplaaniga tanki hävitada, lähevad kallimaks maksma, kui tank ise väärt on. Ilmasõjas ei olla kordagi juhtunud, et tank oleks tabatud saanud aeroplaanilt. Mõned arvavad väga tõsiselt, et ilmasõja võitis mitte marshal Foch, vaid „marshal tank“. Kui möödunud ilmasõja võttes osaltki tuleviku sõjas maksma jäävad, siis tuleb oletada, et eesrinna sa-

vad liikuma ainult tankid, nende järel jalgvägi ja lõpuks kahurvägi. Tankile vastu panna suudab ainult tank, sest kahurtulega kiiresti liikuvat tanki tabada on väga raske — peaaegu võimata, ja kuulipildujate tuli ei ole tankile kardetav. Nõnda saaks siis tulevikus ainult tankide lahing otsustavaks. Kui oletada, et üks pool kaotab, siis tungivad vaenlase tankid jalgväe ja kahurväe piirkonda ja hävitavad need kergelt, nõnda et tulevikus jalgvägi, mis umbes viimase 800 aasta jooksul sõjas peateguriks oli, kaotab oma tähtsuse ja võib endist osa mängida ainult kindlustes. Ratsavägi, väljaarvatud ehk ratsapolitsei, kaob iseenesest, kui väga kallis sõjavägi, ja tema kohused ja ülesanded võtab üle kiirkäiguga tank.

Kui oletada, et tulevikus tankid antakse jalgväe kaitseks, siis ei oleks tankidele ka suuremat kiirust tarvis anda kui jalgväel on. Aga sellega juba tanki tegevus ei piirdu ja tegelikus elus näeme, kuidas tankide kiirust järkjärgult suurendatakse. Samuti nõuab jalgväe varustamine raske kuulipildujaga, mis 7 korda raskem kui praegune sõduri vintpüss, veoabinõusid ja selleks on jälle kõige kohasem tank. Nõnda et tuleviku sõja lahingus sõduri kui üksuse aset täidab tank, mis varustatud 1—2 kahuri ja kuulipildujatega. Tanki tarvitusele võtmisega muutuks ka täielikult praeguse aja taktika ja osalt strateegia.

Täienduseks peab tähendama, et tank ei nõua puhkust ega teid, töötab edukalt kui päeval nõnda ka öösel, end gaasisuitsu uduga vaenlasele nägematuks tehes või omale prožektoritega teed valgustades.

Mõni tund pärast mobilisatsiooni väljakuulutamist tungivad terved parved kergeid tanke vaenlase kallale ja kergete järel rasked tankid, mis kujutavad enesest lõpuliku löögijõu. Ja sõda ei võiks kuusid ega aastaid kesta.

1919 aastal tehti katseid sõjavarustuse vedamise alal nelja tankiga, ja katsed olla häid tagajärgi annud, mis laseb oletada, et tulevikus tankid hakkavad ka sõjamoona ja muud sõjavarustust vedama.

Ei ole kahtlust, et ka autobusside kohused sõjavägede ümberpaigutamise alal tulevikus tanki kui universaal veoriista kätte lähevad. Ilmasõda on näidanud, et sõjaväelasi ilma puhkuseeta kaua sõjaliinil pidada ei saa, sest inimese närvisüsteem ei suuda sõjajõledustele kaua vastu panna ja sõdureid tuleb aegajalt puhkusele paigutada 50—60 versta tuleliinist emale. Praegu on selleks otstarbeks ette nähtud väljamaal autobusside kompaniid. Üks niisugune autobussi kompanii võib korraga üle 2000 mehe puhkusele viia. Sada autobussi võivad liikuda ühe versta pikkusel teel. Auto-transport on kasulik ainult kuni 100 versta kauguseni, kuna üle selle raudteel transportimine kasulikum on kui autodega.

Saksa Reichswehri sügised manöövrid ja selle õpised meile.

Saksa sõjaväe juhatus (Heeresleitung) tagab meetodiliselt ja intensiivselt riigi kaitseväge (Reichswehri) väljaõpet.

Kõik väeüksused peavad iga-aastastel laagriõppustel suvel vähemalt üks kuu aega viibima.

1922 a. päälle elustas Saksa riigi kaitseväge oma eelsõjaaegset sügised manöövrite traditsiooni, mida nüüd ilmsüütü „Herbstübungen“ nime all sügisel juurde lisatakse iga-aastasele suvisele õpelaagris viibimisaiale.

Siinkohal oleks kohane alla kriipsutada manöövrite korraldamises järgmist järkjärgulist laiutamist.

1922 a. kaitseministeeriumi eelarve mainis, et väljaõppemäär ei luba veel ühendatud väeliikide

5.

Maapinnal tankidele vastavad õhus aeroplaanid ja õhulaevad. Aeroplaanil on see omadus, et ta ei saa ilma energia tarvitamata õhus olla, tema kiirus on tunnis 225 kuni 450 verstani (maandumisel) ja ta tõuseb mõne minuti jooksul 1000 jala kõrgusele. Õhulaevadel seda kiirust ei ole, aga selle asemel võib õhulaev ilma energia tarvitamata õhus olla — seista. Aeroplaanide ehitamise palavik, mis algas ilmasõja algul, kestab edasi ja selle tagajärjel tuleviku sõjas on vaevalt loota, et sillad, ladud, tehased jne. 400—450 versta laiusel maaribal vaenlase tuleliinist arvates võivad üle 24 tunni püsida, sest aeroplaanid hävitavad nad kohe. Sõjavägede liikumised — ümberpaigutamised — päeval muutuvad võimatuks, sest 20 aeroplaani 10 minuti jooksul madalas lennates võivad terved kolonnid ära hävitada ja sõjavägedel ei ole võimalust nii ruttu rännakul oma kuulipildujaid tööle panna. Aeroplaanid võivad ka avada oma gaasireservuaarid ja sõjavägi jääb kui udu sisse ja hävineb, või paremal juhtumisel jääb magama gaaside mõjul, ja sellega ei saa täita tema peale pandud ülesannet. Aeroplaanid võivad ka kõik risteed ära mürgitada, mis liikumise võimatuks teeb, ehk sunnivad sõjavägesid liikuma ainult maskides, kus sõdur päevas kõige rohkem 7 versta edasi jõuab ja sellega oleks ka sõduri ja sõjaväe tähtsus kadunud.

Ka merel ei saa suuremad laevad tegutseda, sest aeroplaanid pimestavad 10 minuti kestvuselt ka niisugused karud, kui seda on ülidreadnought ühes 1200—1300 madrusega, või sunnivad ta tegevuseta jääma ülevalt külvatud suitsu või mürkgaasi pommide abil, mis ümbritsevad selle koletise suitsupilvedega, võimaldades seega veealustel laevadel oma hävitavat pealetungi alata. *Kõikjal tulevikus suur õhulaevastik, see võib kohe pärast sõja kuulutamist aeroplaanidelt vaenlase linnade päälle mürkgaasi pomme pilduda ja need hävitada, demoraliseerida rahvast ja sundida vaenlast alla andma. Ja sõda ei kestaks, võib olla, kauem kui 24 tundi.*

Õhulaevad on veoabinõud, aeroplaanide varjupaigad ja tagavara ladud sõjamoona ja kütteenitega aeroplaanide varustamiseks. Juba ilmasõjas lendas Saksa zeppelin Bulgaariast Lääne-Aafrikasse nelja päevaga. Praegu ehitakse õhulaevu, mis kuni 150 sõitjat ja 10 tonni posti võivad kaasa võtta ja ilma peatamata Londonist Indiasse lennata. Tulevikus ei ole kohta, kuhu vaenlase õhulaevastikul võimatu oleks ilmuda.

Gaaspilvedega ennast nägematuks tehes võivad õhulaevad vaenlase pealinna ja sõjamoona ladude ja tehaste ligidale lennata, kus aeroplaanid õhulaeva pesadest välja lendavad, oma hävitustöö toime panevad, et kohe jälle oma varjupaikadesse tagasi kaduda.

V.

(verbundene Waffen) suuri ühisharjutusi (manöövrid) korraldada. Reichswehr jõudis alles lõpetada rahualale seadmise töid, oli velt organiseerimise perioodis. Kuid selle peale vaatamata prooviks korraldati siiski ühe jalgväe diviisi (1. diviisi) sügised manöövrid.

1923 a. langes Saksa mark oma languse haripunkti. Bütset määras, arvesse võttes väeosaade väljaõpet, manöövrid ainult kahele jalgväe diviisile. Selleks olid määratud 2. ja 7. diviisid.

1924 a. võeti vastu Dawesi Saksa rahaasjanduse tervendamise kava: „vilets rahaline seisukord sunnib Saksamaad oma eelarve väljaminekuid miinimumi redutseerima“. Kuid selle peale vaatamata 7-mest olemasolevast diviisist neli diviisi (3. d. Berlin,

4. d. Dresden, 5. d. Stuttgart ja 6. d. Münster) korraldasid sügisesi manöövreid.

2. ratsa diviis ja tähtsamad osad kahest ülejäänud ratsa diviisist võtsid osa neist manöövrest mitmesugustele jalgväe diviisidele juurdeantult.

Manöövrid olid nõnda korraldatud, et võimaldada üldisele väejuhatusele, kui ka erilistele rahuagess koosseisus peetavatele eri-väelikele, järjekorralist osavõttu peamast kõigist manöövritest.

Manöövritel tegutsesid diviisid mitmesugusel maastikul:

3. diviis (Berlin) — 4.—9. septembrini kirde pool Berliini — Brandenburgis.

4. diviis (Dresden) — 8.—13. septembrini Bautzen—Kamenzi raioonis — Saksenis.

5. diviis (Stuttgart) — 15.—20. septembrini Münstingeni ja Biberachi vahel — Württembergis.

6. diviis (Münster) — 11.—16. septembrini Hannoveri—Mindeni raioonis — Hannoveris.

2. ratsa diviis võttis osa manöövritest kahes kohas 3. diviisi raioonis (Berlin) ja 4. diviisi raioonis (Dresden), tegutsedes üldväejuhatuse käsutuses ümberpaigutatava strateegilise reservina.

1925 a. oli esimene aasta, kus Saksamaa rahaasjandus Dawes kava läbiviimise tõttu paranenud on, ning juba näeb riigi eelarve ette, et kõik diviisid suuri manöövreid korraldama peavad.

Ükski Euroopa sõjavägi ei ole sel aastal paremat ja täiuslikumat sõjalist ettevalmistust saanud oma täies koosseisus, kui Saksa armee.

Need manöövrid said korraldatud kõige suurema saladuse katte all, ning nende tulemusi ei saa harutatud avalikkusele pääsevas kirjanduses.

Feldmarshal Hindenburg, kindral von Sockt ja sõjaminister Gessler ei puudunud neist manöövritest osavõtmast oma tuldsütitava ülesastumisega, rõhutada eriliselt:

1. et sõjavägede väljaõpe peab baseeruma ainult sõjakogemuste pääle ja

2. et manöövrite korraldusest peab kõrvaldatud saama igasugune teatraalne külg, ettekavatsetud lavastus, nagu see Saksa ennesõjaaegsetele keiserlikkudele manöövritele omane oli.

See viimane asjaolu (ettekavatsetud teatraalse lavastuse puudumine manöövrite käigus) väärrib tähelepanu Saksa väljaõppe töö tõsiduse hindamise juures, sest meie omast praktikast teame, et teatraalse külje ettetoimine labastab usku toimingu väärtuse kohta ja võtab asjaosalistelt huvi, kuna ka saadud õpised kahtlustäratava ilme jätvavad.

1925 a. manöövrite sisulise külje kohta ei ole võimalik täpsemaid teateid kusagilt ammutada.

Mis puutub eelmise 1924 a. manöövritel lahendamata jäänud probleemide kohta, mille lahendus vastsetel manöövritel uuele proovimisele tuli, olgu toodud prantsuse allikate järgi järgmiseid eelmiste manöövrite kogemustest väljakoortud tõekspidamisi üksikute väelike taktikas.

Jalgväe alal.

Rasketes kuulipildujate tarvitamine kaudse sihtimisega laskmisel üle oma vägede päade kasutamiseks laskmisel võimalikult suurte kauguste pääle — 3500 meetri pääle ja kaugemale. Sarnastel suurte kaugustel laskmist rasketes kuulipildujatest käsitakse nii suurtükitele kõvendamiseks kui üldse suurtükitele asendamiseks jalgväe tulega.

Jalgväe saatjate suurtükkeide ehk nõndanimetatud jalgväe rügemendi oma suurtüki patarei täiuslik kasutamine vastavas nõuetavas olukorras jalgväe rügemendi poolt. See patarei koosneb 6-est kahurist ja on ette nähtud igas Saksa modern rügemendi koos-

seisus. Hädakorral saavad tarvitatud harilikud 77 mm väljasuurtükid, kuid ettenähtud on spetsiaal jalgväe suurtükk, lühikese toruga haubits 1918 a. mudel.

Et aga sarnane jalgväe rügemendi suurtüki patarei Versailles rahulepinguga Saksa sõjaväes keelatud on, siis olid jalgväe suurtükkeide asemel manöövritel vastavad puust torud, mis ka 3. diviisi väeosade ülevaatusel Strausbergi juures ühes väeosadega nende koosseisus defileerisid.

Suurt rõhku pandi n. n. kõvendatud (verstärkt) jalgväe osade tegutsemisele. Jalgväe üksustele anti juurde osi teistest väelikeid iseseisvate operatsioonide läbiviimiseks laiadel rinetel.

Nende õppuste eesmärgiks on kõike ohvitseri, rüha ülemast alates kuni rügemendi ülemani, harjutada kombineerima mitmete väelikeid tegevust. Sakslaste juures manöövritel tihti praktiseeritav formatsioon iseseisvaks tegevuseks oli jalgväe rühm leitnandi juhatusel kõvendatud järgmiste juurdeantud osadega: üks raske kuulipildujate rühm, üks miinipilduja ja üks jalgväe suurtükk.

Suurtükiväe alal.

Patarei ülemate väljaõpe eriliselt vahelduva liikumissõja oludele vastavalt; nende püsiv traneerimine laskmiseks liikuvate märkide pihta.

Ratsaväe alal.

Saksa ratsaväe inspektori staabi ülem oberst-leitnant Brandt on hiljuti välja annud lahingkäsiaraamatu ratsaväele (Gefechtsaufgaben für die Kavallerie), mis loomulikult eneses peegeldab Saksa sõjaväes praegu maksvaid vaateid ratsaväe kohta ja tugineb ametliku tõekspidamise pääle ratsaväe võimiste kohta: on loobutud tollest eriskummaliste traditsioonidega ratsaväest, kes külma sõjariistaga võitles ja lahingus ratsarivis tegutses.

Saksa ratsavägi saab ettevalmistatud jalgsi võitluseks samadel tingimustel kui jalgvägi, kuid pääle selle katsutakse veel arendada kuni maksimumini tema, kui sisuliselt jalgväe, liikumise kiirust hobustel, et võimaldada tegevust vaenlase tiiva pääle, tagaselja pihta ja tegutsemiseks kaitseisukorral laial rindel.

Soomusautod.

„Militär Wochenblatt“, peegeldades saksa ametlikude ringkondade päevamuresid uurib taktiliste ülesannete nime all soomusautode tarvitamist ja eriliselt nende pealetungi vastu kaitseabinõusid, sest nende arvatavatel vaenlastel saab soomusjõudude alal suur ülekaal olema.

Inseneriväe alal

pööratakse suurt tähelepanu jõgede ülekaikude forsseerimise pääle.

Üine tegevus kõikidele väelikeleide.

Rännakud, kaitse ettevalmistustööd, pealetungi korraldamine — kõik ainult õpimeduse kattel, päeval maskeerimine õhuvaatluse eest.

Maskeerimine näib päämiseks kaitseabinõuks vaenulise lennuväe vastu olema, selletõttu, et Versailles rahulepingu järgi sakslastel lennuvägi ja kaitse vaenulise lennuväe vastu täitsa puudub.

Major Hüttmann ütleb (Marschliederung und Fliegerwirkung): „Sõjavägi ilma lennuväeta, kellel pääle selle puuduvad vahendid vaenlase lennukite tegevuse markeerimiseks ja kes selle tõttu kõrgeid nõudmisi oma ettekujutuse võimele (fantaasiale) seadma peab, võib kergesti alahinnata oma naabrite juures tugevalt ülesehitavate õhujõudude tegelikku väärtust“.

1924 a. oli prantslastel:

120 vaatluseskadrilli (120 × 8 = 960),
96 pommipildujate eskadrilli (96 × 8 = 768),
192 lahinglennukite (hävitajate eskadrilli (192 × 8 = 1536).

Seega kokku 3264 lennukit 1924 aastal. 1925 a. lõpuks pidi see arv umbes 20% võrra suurenema. Ühe väe-liigi üleolev esinemine ühel pool sunnib teise poole juhatust otsima erilisi võitlusabinõusid selle vastu.

Et arvatava vaenlase lennurväe tegevus väheste ja kehvade kaitseabinõude tõttu (puuduvad zeniit-patareid) palju rohkem kui seni möödunud ilmasõja ajal, kus veel see varustus alal oli, ennast ilmutama saab, siis on selle otsekohene tagajärg, et praegu nii kui nii oma suurenenud vooride tõttu äärmiselt tundelikuks muutunud väeosade pikad rännak-kolonnid (näit. saksa rügemendi lahingvooris või esimese järgu vooris on praegu üle 180 vankri, kuna ühe diviisi lahingvooris neid juba ümmarguselt 1500 on) omi rännakliikumisi vaenlasele teadmata ainult õõseti teostada võivad, ning edasi igasugusi ümberpaigutusi kuni lahingu kontakti võtmiseni samuti ainult õõseti teostama peavad, kuna päise päeva ajaks ainult teede luure ja muud vähem silmapaistvamad toimingud jääks.

Säär, kus aga üleminek õõ rännakult päevasele rännakule ja lahingu kontakti võtmine mitte eriliste luureosadega, vaid juba diviisi enesega nõuetav on, on ka tarvilik, et diviisi juba enne päeva valget saaks erilisse hargrännakkorda hargnema ja omas päevases rännakus ainult hargnenult liiguks.

Sarnase liikumise juures väsivad väeosad rohkem kui rännakkolonnid liikumise juures, üksikute väeliikide edasijõudmist takistavad mitmekesised maastiku tingimused rohkem kui teisi, — neid oma vahelduva iseloomu tõttu peatuma sundides.

Maastikul tulevad jooned märkida, milledeni liikuma peab (Demarkationslinien), ja millest üle minna alls erilise käsu järele võib, päale selle kui side (Anschluss) sügavusse ja rinnet mööda kontroleeritud on. Sarnase hargnenud järkjärgulise edasilikumise juures, oma alalise tule kaitsel, alaneb nii kui nii juba pikaldane jalgväe liikumiskiirus nõnda kaugele, et 2 km tunnis rekordiliseks muutub.

Sellest näeme, et sakslaste rännakliikumise kriituumiks on võetud liikumiskiiruse kergemeelse

laiutamise asemel julgeoleku pedantiline tagamine sidepidamisega sügavusse ja rinnet pidi igasuguse õhus kui maapääl varitseva ootamatuse kõrvaldamiseks.

Juhatuse tehnikas nõuab õise tegevuse korraldus suuri jõupingutusi ja sellel alal ei või olla küllaldast väljaõpet.

Meil Eestis viimastel manöövritel said igasugused ettevaatuse abinõud päevasel rännakul esimesel päeval, kui, igatahes, vaenuliste õhujõudude tegevus märgatav oli, põhjalikult ignoreeritud.

Saksa sõjaväes maksmapandud põhimõtted õise ja päevase rännakliikumise kohta on meile samuti järeleaimamisväärne ja nende ignoreerimine võib katastroofiliseks kujuneda, sest mainida tuleb, et ka meie arvatav vaenlane saab ülevõimu õhus omama, ning selle tõttu peaks tulevikus igasugune vaenlasele silma paiste tegevus ainult õise ajaga piirduma, ega meil ei pruugiks vaenulise lennurväe ees edvistada oma patseerkäikudega kompaktses rügementidest koosnevates kolonnides.

Õiseks tegevuseks nõuetav väljaõpe ei ole nii lihtne, et seda veel ülepeakaela üheteistkümnendal tunnil ära seedida jõuaks.

Meil puudub veel täitsa ühine vaade asjade kohta.

Kohati pole veel nii kaugele jõutud, et loobutaks äraiganenud nõudest koondriviis „jalga-andvaid“ väeosi rännakul ülemusest möödudes näha tahta.

Kõlab isegi anektoodiliselt kuuldus, et kuskil olla ühe siniste rügemendi hargnenud laialipaisatult liikuvat osa selle tõttu halvaks panevalt hinnatud, et puudus endistel aegadel tunnustatud rännakkord, koondriviis sirge kehaga tammuvalt jalgaandev paraadmars, vaid üksikud osad sõnkisid kraavi põhjas ja tee ääres mööda, küürus, oma ülesannet tõsiselt võttes, unustades igasuguse välispidise avalauduse.

Teine juhus, kus pataljoni ülem, kelle osa midu rohkem hargnenult, tema oma arvates „distiplineerimata“ liikus, liginevat pealtvaatajate ja ajakirjanikkude gruppi silmates, silmapilkselt oma väeosa kohendas ja kindlas koondriviis, ise ratsahobuse seljas ees, käsi kõrva ääres mööda defileeris, samal ajal kui lennukid läheduses tiirlesid. Ave Caesar, morituri te salutant... a te in stupiditate immortalis conti-nuunt... V. F.

Märkusi N. pataljoni tegevuse kohta Otepää manöövritel.

Märkus: Andmed saadud pataljoni vahekohtuniku poolt.

Toimetus.

Pataljon oli manöövritele hoolikalt ettevalmistatud. Juba 16. sept. kell 17 oli tema täieliselt lahingvalmis. Mõningaid puudusi rakmete alal oli pataljoni ülem enese algatusel kõrvaldanud. Labidate ja kirveste kandmiseks ei olnud majandusjaoskond kotte välja annud, need laskis pataljoni ülem kõlbmatuks tunnistatud veetavate sapööri riistade kottest valmistada. Rasked kuulipildujad, kelle vedamiseks väeosades eri kaarikud puuduvad, olid väga osavasti klotside ja vildi abil harilikkuudele veovankritele asetatud — kõitega polnud tardidust neid enam kinnitada, samal ajal võis neid igal silmapilgul kasutada (nagu see selgus lennukite vastu võitlusel rännakul). Pataljoni säästsummade arvel olid valmistatud, oma idee järele, igale rühmale üks periskoop. Sõdurite uute riiete hoidmise mõttes olid kõik sõdurid rietatud vanade riietega, mille tähtaeg välja teenitud. Öhtu-söök — tangupudru — kõigis kompaniides väga

maitsev; see oli esimene väljaköörides valmistatud toit. Kogu manöövri ajal oli toit maitsev.

Manöövri ülesanded täitis pataljon kõik arusaamise ja oskusega, püüdes enese seniseid teoreetilisi teadmisi igas olukorras kontroleerida. Kahju ainult, et 19/20. spt. ettenähtud õine õppus — puhkuskaitses — nurja läks. Süüdi polnud pataljoni ülem, vaid üldine selgitamata olukord rügemendis. Eelmisel õhtul kell 17.30 jäi vaherahu algust märkiv rakett tähelepanemata, pataljoni osad jätkasid edasilikumist käsu järele neutraalribast tagasitõmbuva vastase kannul 30 m. kuni 2 tundi 20 m. ja jäid viimaks ilma vahejoone kindlaksmääramiseta ja neutraalribast tagasitõmbamata samadesse raioonidesse õmajale. Rügemendi ülem korraldusi ei teinud seisukorra selgitamiseks ja parandamiseks. 19. sept. kell 17.30, kui tegevus uuesti pidi algama, ei olnud pataljoni ega rügemendi ülematel selge, kus jooeale tegevuse algamiseks väeosad asetada. Vanem vahekohtunik puudus mõlemil õhtul. Nõue, et vaherahu algusmõmendil oma alla võetud seisukohtadest peab väeosa vaherahu ajaks

ühe klm. tagasi tõmbuma ja tegevuse algades uuesti samale jonele asuma, oli teadmata rügemendi ülemale. Samuti polnud kindel, kus asus pataljonitegevuse lõpumomendil. Vahekohtunikkude poolt näidatud ja diviisi staabist antud jonele tagasitõmbumast keeldu rügemendi ülem — korterite puuduse ettekäändel. Läks pimedaks ja kompaniid jäid neutraalribale ööseks, kus aga vastase energilise luure tõttu tervete kompaniide interneerimised ja muud segadused siginesid. Nendele piiri panemiseks tuli vahekohtunikkudel tegevus kuni hommikul valge alguks katkestada kogu rügemendi piirkonnas. Sellega läks kaduma võimalus — harjutada öösel puhkuskaitset ja sellega seotud luure ja piilkondade tegevused.

Käskude mitteõigeaegsuse ja ebatäpsuse tõttu tuli pataljoni ja kompaniide ülematel väga raskesti olukorras töötada. Nad said sellega enam vähem toime.

Teadaanded pataljonist ja kompaniide ülematelt olid õigeaegsed ja täpsed.

Algatusvõimet ja iseseisvust tegutsemises oli pataljoni ja kompaniide ülematel küllaldaselt, ainult seda takistasid sageli kõrgematel instantsidelt suuõnaliselt saadud käskude muutmised.

Side suhtes oldi rügemendis kokku lepitud, et seda peetakse ülevat alla. Sidet peeti telefoniteel (selleks pataljonil 20 klm. kaablit ja 23 aparaati), ratsa ja jalgsi. Telefonistidel pole kodustel õppustel võimalust olnud liini vedamises end harjutada (pataljonil kõigest 300 m. kaablit kodu tarvitamiseks), sellepärast esimestel päevadel sünnitas liinide vedamine raskuseid. Kuid 20. spt. jõuti juba nõnda kaugele, et kogu pealetungi ajal kuni vaenlase peapositsiooni läbimurdmiseni, pataljoni ülemal kompaniidega telefoniside oli. Rügemendi ülemaga aga kogu aeg igal silmapilgul. Seda saavutati selle läbi, et liinivedajad liikusid pealetungiva jalgväe kannul, vedades liini; pataljoni ja rügemendi ülemate kaasas liikusid pataljoni telefonistid, kes neile igal nõuetaval kohal ja ajal ühenduse andsid. See oli võimalik muidugi ainult manöövril, kuna tegelikus sõjas vaevalt telefoniside päale pataljoni ülema ja kompaniide vahel võib loota. On tingimata tarvilik ratsakäskjalgade arvu suurendada. Nende järele tundus ka siin hädatarvilikkus — sellest saadi üle, rakendades sideteenistusse adjutandi ja ka vahekohtunikkude käskjalge. Väga sagedasti oleks ratsanikke tarvis olnud ühenduse alalhoidmiseks pataljoni ülemal kompaniidega. Teravalt tundus see 18. spt. lähenemisel ja ka ööseti korterites asudes.

Parempoolse naabriga oli ühendus rinnet pidi. Peab alla kriipsutama, et telefonikõned pataljonide tegevuspiirkondades juba ilma kõvendajateta vastamisi kuulda olid, kuna kõvendajatega telefonikõnesid päält kuulates vaenlase asetuse üle täielise pildi võis saada.

Maastikule kohanemine oli enam vähem rahuldav. Maastikku vähemalt osati kasutada. Manöövril ei saa peensusi ju nõuda — pole hädaohtu ning ka uudishimu.

Õhuvaatluse eest maskeerimine kolonnides on väga raske. Lahingkorras sündis see rahuldavalt. Vankrite varjeks murti puie oksid. Kunstlisi abinõusid polnud. Aeraandjateks olid tule märkimise lipud, mida kuidagi täieliselt varjata ei saanud.

Toiduainete järelvedamine oli korralik ja kiire, hoolimata napist vööri koosseisust, sest pataljoni liikus kogu aeg headel teedel ja raudtee ligidal. Kuid sõdurite toitmine jättis palju soovida. Eritiselt torakas see silma 17. (rännak) ja 18. spt. (pealetungi kohtamislahinguga), kus aja poolest oli selleks võimalusi küllalt.

Sanitaar-personaal enda võimisi näidata ei saanud, sest polnud ainustki haiget ega vigastatut.

Puhkus oli puudulik. Ohvitserid olid tööga ülliselt koormatud — päevatöö lõppedes olid nemad sunnitud kirjutama kokkuvõtteid, joonistama skeemid jne. Korteritesse paigutamine ei läinud kunagi täiesti ladusalt läbi. Tuli õhtu pimedaks otsida kortereid ja vahetada neid. Korteriteks sõduritele olid talud, rehed, lakad ja küünid. See hõlbustas paigutamist, sest sageli mahtus terve kompanii ühte tallu. Kuid sääljuures polnud võimalust sooja korteris enda jalanõusid ja riideid kuivatada. Ka olid ööd juba niivõrd külmad, et täielist puhkust kütmata ruumis ilma magamisriieteta ei võimaldanud.

Sõdurite meeololu väga hea, samuti distsipliin. Polnud kaebaid elanikkude poolt. Kõik käsud, ka kõige raskemates olukordades, täideti hoolega ja täpselt. Vahekorrad head.

Füüsiline vastupidavus väga hea. Nii 17. spt. rännakul käidi ära 33 klm., mahajääjaid ja kolonni väljavenimist polnud. 20. spt. tungis pataljon päale — läks läbi jõe, ründas vastase eel- ja peapositsioonil ja ajas vaenlast taga, käies ära 10 klm. Soe ilm ja sõdurid palitutes, riided ja jalanõud märjad.

Püssipadrunid olid halvad — kestad hangunud oli ja tahma korruga kaetud. Selle tõttu jäivad kestad püssi kinni ja murdsid tõmbikuid. Kompaniides murdus päeva jooksul 8—19 tõmbikut.

Riiviliselt ja taktiliselt oli pataljon väga hästi ettevalmistatud.

Tuntava puudusena peab märkima, et pataljoni ülemal kunagi küllaldaselt andmeid ei olnud olukorra üle.

Luure jättis soovida. Initsiatiivi olukorra selgitamiseks oleks võinud rohkem olla.

Kokkuvõttes võib neid resultate, mis N. pataljon manöövril saavutas, täiesti rahuldavateks tunnistada. Vhk.

Veel märkide kättejuhatamisest.

Olles täiesti ühel arvamusel „Sõduris“ nr. 41/42 G. L. poolt tehtud märkustega, mis on sihitud koordinaatide süsteemi ühtlase tarvitamisviisi poole meie sõjaväes, tahan siinkohal alla kriipsutada, et minu kokkuseatud broshüüris „Koostöö jalgväe ja lennuki vahel“ ülestähendatud koordinaatide tarvitamine ei põhjene mitte eksitusel, vaid on tingitud kindlastest asjaoludest, mis avalikuks teevad mõned nõrgad küljed meie sõjaväe õppekavades. Tähendatud broshüüris avaldatud maastiku punktide äramääramise viis on tarvitusele võetud Prantsuse ja Poola sõjaväes, samuti on ta tarvitusel ka meil lennukis, mille tõttu arvasin, et minu esitatud meetod ei ole eksitav.

Iseseisestki mõista pole tähtis, kuidas just märke kätte juhatada; peasi seisab vaid selles, et tähendatud kättejuhatamine oleks ühesugune kogu sõjaväes. Et seesugust ühtlust senini polnud, tuleb panna side ja ühenduse puuduse arvele meie sõjaväe üksikute väeliikide vahel. Minu alaline soov ja püüd on olnud elustada koostöötamist lennukis ja teiste väeosade vahel, mille poole on sihitud päale muu ka nimetatud broshüür. A propos: sama eesmärgiga on minu poolt kokku seatud veel teine broshüür, mis praegu veel avaldamata, nimelt „Koostöö lennukis ja kahurväe vahel“. Selles broshüüris on tarvitusele võetud samasugune märkide kättejuhatamise viis, mis avaldatud broshüüris „Koostöö jalgväe ja lennuki vahel“.

Mõlema broshüüri avaldamisega pole mina rutanud, vaid peaaegu aasta aega kogunud igasuguseid õiendusi, arvamisi ja parandusi. Minu originaale olen lugeda annud mitmele kahurväe inspektuuri ohvitserile, ka patareide ülematele, ja pean siinkohas väikese etteheite tegema neile, kes G. L. poolt tähendatud asjaolu pääle juba tookord tähelepanu ei pööranud. Siis oleks meie enam tarvitatava süsteemi ka lennuväs maksma pannud ja poleks lubanud meie vaatlejaile soovimata harjumusi.

Seega on praegu loodud olukord, mille tagajärjel mõned väeosad peavad tahtmatult loobuma neile harjumuseks saanud koordinaatvõrgu tarvitamise viisist. On lennuvägi oma süsteemis ainuke, siis peab ta järele andma; vastasel korral aga peaks kahurvägi muutma oma tarvitamise viisi. Kuid see muudatus ühtlase eesmärgiga peaks sündima autori-teetliku ettekirjutuse kujul ja mida varem, seda parem. Venib parandus pikale, siis harjuvad üksikud väeosad nii tugevasti igaüks oma süsteemiga, et hiljem tõesti võivad ette tulla seesugused kohutavad vead, nagu G. L. võimalikuks peab.

Kui aga meie sõjaväes maastiku punktide kindlaksmääramise viis koordinaatide abil senini üldiselt

väljakujunenud pole, sooviksin paar märkust teha G. L. poolt soovitud süsteemi kohta. Nähtavasti kasutab meie kahurvägi n. n. „topograafilisi koordinaate“, mille juures ordinaati arvatakse x-teljeks, abstsissi aga y-teljeks. Tähendatud süsteem on ebarahilik, sest n. n. täpse teaduse alal märgitakse koordinaate just vastupidi — nimelt nimetatakse abstsissi x-teljeks ja ordinaati y-teljeks. Viimast süsteemi näeme näit, matemaatikas, tehnikas, lasketeoorias, suurtükiasjanduses ja mitmes muus õpaines.

Otepää manöövrите puhul Kindralstaabi poolt väljaantud instruksioonid punktide äramärgimise os- tarbeks kirjutavad ette samuti „topograafiliste koordinaatide“ tarvitamist, mis oli lennuväele täiesti võõrastav ja harjumata.

Kuna küsimus iseenesest eksitavate ja kalliks maksma minevate vigade ärahoidmiseks ülitähtis, oleks soovitatav igatpidi, et Kindralstaabi küsimuse lahendamise juures mitte ei viivitaks ja juba lähemal ajal täpse instruksiooni annaks selle kohta, kumbat koordinaat-telge (abstsissi või ordinaati) nimetada x-teljeks ja kumba y-teljeks, ühtlasi äratähendades — kumb koordinaat tuleb anda järjekorras esimesena maastiku punktide ülestähendamise juures. H. J.

Meie merejõudude navigatsiooni aegne tegevus 1925 a.

(Lõpp).

7. Merikindluste tegevus.

Viimsel ajal on kogu merikindluste juhtiv koosseis täiendavalt kursused läbi kuulnud ja seega on ka võimalus siin senist õpekava hästi nõudlikuks teha, eriti tulejuhtimise suhtes ohvitseride poolt. Soodne ilmastik võimaldas ka siin õppusi kavakindlalt teostada. Õppusi juhib kohapeal isiklikult merikindluste ülem kolonel Janitz. Osa sõjalaevadest on kasutada merikindluste käes — ühenduse pidamise ja laskete tarbeks. Selleks tuli osa abilaevu veel raadioga varustada, nii et käesoleval ajal kõik 3. järgu abilaevad raadioga varustatud on.

Merikindlustes abitegeluseks on abilaevad „Tallinn“, „Sakala“ ja „Tahkona“ ja valveteenistuse alal kahurlaev „Mardus“.

8. Abitegelus.

Ühes laevastiku tegeluse kasvamisega laieneb ka abitegelus.

Eriti suurem osa sellest läheb merikindluste tarvete rahuldamiseks.

Peale seda mitmed juhulikud veod riigivaranduste koondamise alal.

Hulk merekaabli töid nõuavad kestvaks ajaks selleks otstarbeks abilaeva „Kompassi“, mis omab selleks tööks erisäädised.

Osa abilaevu jätkavad randa uhitatud miinide kogumist. Kõik miinid seatakse uuesti korda ja sel viisil võimaldub meil koguda hulgaliselt väärtuslikku sõjamoona.

Eriti palju miine uhati randa viimsete suurte tormidega — see näitab, et neid miine veel palju mere-sügavuses leidub.

Igatahes tõuseb nende leiuga meie sõjamoona tagavara, sest nagu kogemused näitavad, on need miinid täiesti kõlbulikud tarvitamiseks.

Tuleks veel nimetada kaablitööid, mis sel aastal nii kaitsevää, kui ka Posti Peavalitsuse tarbeks abilaev „Kompass“ ühes aurupaat Nr. 6 sooritas. Selleks meil Eestis ainukene vastava säädisega laev, „Kompass“.

Side alal on saartel ja rannikul tegutsemas rida poste, kust kõikide sõjalaevade liikumist teraselt jälgi-

takse. Need postid on raadio ja telefoni side abil alalises ühenduses vastavate keskasutustega, kus jälgitakse tegevust merel.

9. Miinitorpedo varustuse traalimine.

Muhu väinas asub merepõhjas määratul arvul igasugust sõjavarustust, algades suurematest sõjalaevadest ning lõppedes kahurmürskudega.

Samast varandussalvest on sõjalaevastik omale juba ammutanud meie nägusa torpeedolaeva „Sulevi“ ja muud varustust.

Osa on sellest teada, on püütud päästa, mis oma jõududega võimalik, kuna ülejääk on Vabariigi Valitsuse poolt ettevõtjale väljaantud, kes kohustab vajava sõjavarustuse Kaitseministeeriumile üle andma.

10. Meelelahutus.

Meelelahutuse alal tuleb eeskätt mainida sporti, mis eriti suvel harrastatav. Soela puhtis Metsküla rannas on ettevõtlikkude mereväelaste poolt ehitatud spordiplats, kus kihas elu igal õhtul ja pühapäiviti.

Ka oli sel aastal rida jalgpalli võistlusi väljamaa sõjalaevastikkude meeskondadega. Sügisel korraldati mereväe osade vaheline jalgpalli võistlus, kus esikohale tuli m-r. „Vambola“, seega omades 1 aasta peale meie spordi toimkonna rändava auhinna.

Et ka sõudevõistluses esikohale „Vambola“ tuli, mis puhul, meeldetuletades „Lennuki“ esikohta kahurlaske võistlustes, naljatakse: „Lennuk“ on divisjoni sõjalaev ja „Vambola“ muusika ja spordilaev“; nimelt on „Vambolal“ ka oma puhkpillide orkester.

Merilaevastiku divisjon, viibides Muhu väinas, korraldas ka 2 spordipidu lähemates alevites, mis rohke osavõtu osalisteks said.

Eelmistel aastatel tundus puudus värsketest uudistest, sest ajalehed saabusid alles 4—5-dal päeval.

Sel aastal oli selles asjus paremus, sest et Merejõudude staap iga õhtul peale lehtede ilmumist värsked uudised raadio-kroonika näol divisjonile edasi andis, kus see igal laeval vastu võeti ja sarnane „raadio-ajaleht“ käib siis laevas käest kätte ja kõigil olid värsked uudised teada. „Lgs“.

Kus on pealinn?

Ehk hüüate imestanult: „Milline küsimine? Igas kalendrisabas on loetletud kogu maakera riikide pealinnad. Eks vaadaku järele, keda pealinnad huvitavad“

Ometigi on mul põhjust asetada säärast küsimust.

Meie sammud on seotud meie sihtidega, meie teod — arvamiste ja töökspidamistega. Et hoiduda eksisammude eest, peavad olema head sihid, selged ja läbikatsutud arvamised ja töökspidamised. Sellepärast pole asjata võtta vaatluse alla ka pealinna küsimust. Sellest, mis keegi mõtleb ja unistab pealinnast, olenevad tema sammud. Paljuid tõmbab külge pealinn, nagu magnet rauda. Pealinna elu ülistamine on üldiseks arvamiseks ja jutuaineks: „Kõik arvavad nii“ — nimelt, et ainult pealinn võimaldab sisurikast ja edurikast elu; et ainult pealinnas inimene elab, mujal aiva vireleb päevast päeva kuni surm vabastab viletsast olemisest. Kuid „kõik ei mahu marjamaale, muist peab jääma karjamaale!“ Ning „karjamaale“ jäänud langevad raskemeelsusse, loidusse.

Ka meie provintsi linna garnisonides ei olla asi päris päiksepaisteline: puuduvat vaimline huvi, valitsevat loidust. Tuuakse ette näitena tõsi, et kõrgemas sõjakooli astuda soovivate arv provintsi linnadest oli üsna väikene. Huvitava elu ja vaimliste huvide puudumistega seletatakse nii mõndagi provintsi garnisonide elu väärnähtust ja ebakommetest.

Ma ei tahaks uskuda, et asi nii kurb on, nagu asjaomased ise seda kujutavad. Näeb ju igaüks oma elu varjukülgi kõige selgemini. Terakene tõtt peab ometi olema ka nendes kaebustes; kaunis suur tera.

Kuid tõsi on ka see, et eelarvamine pealinna hiilgavast ja huvitavast elust surub nii mõnegi mehe loidusse. Vaja vabaneda kahjulikest eelarvamistest.

Eelarvamine ehk pealinna usk on pärit vanematest aegadest. Meie olevik on muutunud põhjalikult, peame põhjalikult muutma ka omad vaated.

Vanasti, feodaal korra ja absolutismi ajajärkudel oli lugu muudugi teisiti. Oli ju siis igaal aadlimihel oma mõisa ja hulk orje, kes kindlustasid elamisvõimaluse. Aadlimihel ei olnud tarvis otsida rahalist teenistust, vaid kohti, kus raha võis „huvitavamalt“ läbi elada. Pealinnas oli kuninga või keisri õu, õue toredus, ballid ja muud niisugused asjad, mis väga mokaarased inimesele, kellel on raha ja aega. Provintsis olid vaid kodused moosid, napsid, rõõsa ja hapukoorega valmistatud koogid ja korbid ning pähkletega rasva toidetud pardid ja hanid. Kuigi need panevad väikse palgaga inimesel suu vett jooksuma, on nad igavast inimesele, kes neid võib süüa iga päev ja, tõtt ütelda, muud ülesannet enesel ei teagi olevat: või siis pagari laps saiaast magu tunneb. Ta põgeneb nende juurest sinna, kus „päikese ümber keerlevad tähed“ — kus õo otsa võib pidutseda, tantsida, suurte ja veel suuremate isandatega ühes saalis viibida, nagu puuderada jne. Pealegi võis kuidagi juhtuda, et kingiks saadi või kuidagi nii veel mõni mõis lisaks. Või siis tol ajal mõisaid osteti: mõisad saadi ikka kingituseks.

Sellest on ka arusaadav tolaegse aadli tung pealinna: karjäär ja lõbutsemine kutsusid.

Ajad muutusid. Pealinnad kasvasid hiigla pesadeks, kus õueringkonnad jäid varju ja aadli võsud sootuks kadusid esiplaanilt: tooniandmine läks aadlilt ärimehele, pankiiri ja töösturi kätte. Karjääri tegemine sai olenevaks tööst ja ettevõtlikusest. Magnaatide, bojaaride, vikontide ja markkrahvide asemele astusid trustide, kartellide ja aktsiaeltsidise direktorid. Kuid arvamised on palju visamad muutuma kui aeg. Üldine arvamine on nii konservatiivne, et ta astub XX aastasatta peaaegu sama-

sena, nagu lõpetas XVIII aastasaja. Tehnika edu ja revolutsioonid on paisanud pahurpidi kõik endise elu — pole sääli kivi kivi päale jäänud, kuid ... Eesti vabariigi garnisonides unistatakse samu unelmelid, mis sada aastat tagasi „väikses piiriäärses garnisonis“: „Saaks kuidagi välja siit pesast. Siin ei ole muud kui joomine ja kaardimäng — ei vaimlisi huvisid, ei midagi. Saaks kuidagi pealinna. Kusagil inimesed elavad huvitavat elu, sina aga püherda siin pesas koos lina kaupmeestega ja alevivanematega... ning vetti“

Kuid asetagem küsimus: Kellele on pealinn huvitav? Kellele võimaldab ta karjääri? Esiteks, suure energia ja ettevõtlikkusega ärimehele. Teiseks, õpetlasele, kes vajab oma uurimistöödeks täielikke abinõusid, mis puuduvad vähemates tsentrumites. Kolmandaks, väljakujunenud poliitikestele ja seltskonnategelastele.

Suurtele hulkadele on aga pealinn kõige narrem koht, mis üldse olla võib. Pealinnas on elu harilikult ikka palju kallim, kui vähemates linnades. Inimesel tuleb emb-kumb, kas palju rohkem tööd ja jõudu kulutada ehk leppida palju kitsama eluga, kui väikelinnas. Võitlus elu eest on raskem, sest võitlejaid on palju. Üldiselt tuttavad nimed on igalpool ees — nii äri- kui ka vaimlise ilmas. Algajal on raske silmapaistvaks saada. Sellepärast ei suudagi harilikud andekad inimesed pealinnas tõusta ning karjäärid alatakse provintsis. Kui juba nimi loodud, jõud proovitud, siis tullakse „pealinna ära võitma“. Nii on see mujal ilmas ja ka meil osalt, sest Tallinn on veel alles väikelinn ning paljud suurlinna ehamugavused puuduvad tal. Siin näeb inimene veel üle linna lagedale maale. Aga suured miljonilinnad on saagimismasinad, kus peeneks taotakse inimeste energia, tervis ja moraal ning naelutatakse kirste. Pealinnas on palju kergemeelseid ahvatlusi. Miljonid valguvad pealinnadesse, nagu putukad öösel tule poole, täis usku ja lootust oma õnnesse. Mõned tiksikud „võidavad ära pealinna“, teised aga langevad pealinna ohvritena — närbutavad enneaegu, kui nendega ei juhtu halvemat.

Küsi eneselt igaüks, mis ajab teda pealinna: kas tööhimu, teaduse himu, auahnus ja karjääri otsimine, või lõbu himu?

Kui tööhimu, siis alaku peale tiseda visa tööga sääli, kus ta on. Ärgu andku enne kergemeelselt tuult jalgadele, kui töö tagajärjed osaliseltki nähtavale tulnud ei ole. Pealinnas, kus ahvatlusi lõbutamisele palju rohkem, kui provintsis, on tööga ja enesekasvatamisega raske algust teha. Samuti teaduse himuga. Katsutagu ennast, kas on see teaduse või lõbu himu, mis pealinna poole tüürib.

Igatahes, ei tundu kõrtsi või kaardilaua taga istumine küllalt soliidina soovitusena pealinna asumiseks karjääri tegemise või töötamise otstarbel. Ei tohi ennast lõbutsemisest ehk unelmitest veetleda lasta. Kui provintsis on „igav“, ning igavuse pärast juuakse ja kaardilauas öid surnuks lüüakse, siis on parem ikkagi „igavasse“ provintsi jääda, sest pealinnas nauratab õnn ainult nendele, kellel kunagi aega ei jatku, kellele igavuse tunne on võhivõoras, kes pooleaastate kaupa ei pääse kinno, kõrtsi, isegi teatrisse. Kes oma kõrtsisviibimise süü ajab väikelinna „väiklaste huvide ja vaimuelu vaesuse“ peale, see süüdistab oma suuga iseennast vaimliste huvide ja töökuse puudumises.

Selle tõenduseks vaatleme Eesti pealinnade asukohti lähemas minevikus.

Läinud aastasaja algul löi pealinna tühte metsatagusesse kirikumõisa O. V. Masing. Varsti ilmus suurvaim Dr. Fr. Kreutzvald ja viis pealinna üle väiksesse Võrru. See igavesti pisike linnake mägede

vahel, kõrval suurtest teedest muutus tähtsamaks linnaks. Meil on küllalt põhjusi pidada Võrut omaks pühaks linnaks. Sealts käisid kõu ja välgud üle maa, seal rajati alus Eesti tulevikule. Meie ei suuda veel praegu tungida töö sügavustesse ega hinnata teda. Võrus oli Eesti elu tulipunkt.

Kui vanaks sai suur prohvet ja jättis Võru, kolis ka Eesti rahva pealinn Tartusse, kuhu olid koondunud („Postimehe“ ümber) uued jõud. Seal oli ka heledam täht ja maailma suurim naispoet L. Koivula. See oli Tartu hiilgeaeg: kõik silmad olid pööratud sinnapoole.

Siis tuli C. R. Jakobson, võttis Tartult pealinna au ja õigused ja tegi pealinnaks Viljandi, ja viimaks Kurgja talu Väandra metsades. Sealts talutarest kiirgasid sädemed, mis leekima panid maa ja andsid temale uue ilme. Kui sulus silmad anderikas ja nii mitme-

külgne meister, kostsid leinakellad üle maa. Leinama ning pealinnata jäi Eesti hulgaks ajaks.

Aastasaja lõpul koondus Tartusse uus vaimline jõud noore ja tulise isamaalase J. Tõnissoniga eesotsas. Tartu oli jällegi pealinn. Kuid varsti hakkas Tallinn temalt seda au omale nõudma: K. Päts oma sõpradega oli asunud siia.

Kas sellest ei paista küllalt selgelt: pealinn on seal, kus on mees.

Kuid samal ajal, kui Fr. Kreutzvald Võrus tegi oma hiigla tööd, oli Võrus ometigi mehi, kes „igavusest“ jõid ja „vaimliste huvide puudumise pärast“ kaardilauas oma aja surnuks löid. Mis kasu oli neil sellest, et nad elasid pealinnas?

Sama lugu on ka teistes pealinnades.

Kustas.

Maaväe uus välivorm.

(Järg).

Toimetuse märkus.

„Sõduris“ nr. 28 avaldati, ruumi puudusel ja et vorm ei olnud veel lõplikult kinnitatud, kiirema iseloomuga osa vormi kirjeldusest, lootes, et pea ilmub ametlik vormikirjeldus tarviliste joonestustega. Seni pole uue välivormi ametlikku kirjeldust üldiseks tarvitamiseks saadetud. Garnisoni ülemaid juhib sõjaväelaste tähelepanu vormikandmise küsimuste lahendamisel „Sõduris“ nr. 27 ja 28 avaldatud vormikirjelduste peäle (Tallinna garn. ülema käsukiri 248 — 27. X. s. a.). Seepärast loeb toimetuse tarvilikuks avaldada vormi kirjelduse järje, nagu see saadetud asjatundlikul kokkuvõttel kompetentse kaastöölise poolt.

I. Ratsaväe ohvitseri välivorm:

1. **S u v i m ü t s.** Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele (Sõmini käsukiri nr. 65 — 1924 a.). Erandiks on ainult tormirihma otstel kantavad auastme tunnusaasad, mis samasugused, kui teistel maaväe ohvitseridel.

2. **M ü t s i m ä r k.** Samasugune, kui teistel maaväe ohvitseridel. Märgi alus terashallist riidest.

3. **D o l m a n.** Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele. Erandid sellest on järgmised:

a) Krae kuueriidest, s. o. khakivärvi. Auastme tunnused krae otstel ei kanta. Sääl asub väeosa trafarett — rügemendi number (araabia). Üksiku eskadroni trafaretiks on tähtedest „Ü“ ja „E“ kombineeritud monogramm. Trafaretid on kullakarva.

b) Auastme liigi ja auastme enese tunnused on samad, mis teistel maaväe ohvitseridel. Auastme tunnused kinnitamiseks on nõörõlakutel hõbekarva metallist helmekujulised võrud. Auastme liik ja auaste tähendatakse nõörõlakul järgmiselt:

Ohvitseri asetäitja — 0,7 cm laiune kuld kard pael ristikehina lehe kujulisel õlaku otsal.

Lipnik — samasugune pael, kui ohvitseri asetäitjal ja üks võru väikse märgiga.

Nooremleitnant — üks võru väikse märgiga.

Leitnant — kaks võru väikse märgidega.

Kapten — kolm võru väikse märgidega.

Major — vanemohvitseri tunnused (suur märk musta südamega) ristikehina lehe kujulisel õlaku otsal ja üks võru väikse märgiga.

Kolonel-leitnant — vanemohvitseri tunnused ja kaks võru väikse märgidega.

Kolonel — vanemohvitseri tunnused ja kolm võru väikse märgidega.

c) Vasakul varukal samasugused haavamismärgid, kui teistel maaväe ohvitseridel.

d) Aktiivteenistusest vormikandmise õigusega vabastatud ohvitserid kannavad mõlemil varukal 0,7 cm laiust kuld kard paela, mis jookseb rööbasjoones varuka ümber käiva nõörilustusega kohani, kus ilustusnööri otsad risti üksteisest üle jooksevad. Pael asetub 0,2 cm ilustusnööri kõrgemal.

4. **S u v i p l u u s.** Samasugune ja samadel alustel kui teistel maaväe ohvitseridel. Ratsaväel on väliiigi värviks terashall värv.

5. **P ü k s i d.** Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele.

6. **P a l i t.** Samasugune, kui teistel maaväe ohvitseridel.

7. **V i h m a p a l i t.** Samasugune, kui teistel maaväe ohvitseridel.

8. **S a a p a d.** Vabariigi Valitsuse poolt 23. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele.

9. **K i n d a d.** Samasugused, kui teistel maaväe ohvitseridel.

II. Ratsaväe üleajateenijate välivorm.

1. **S u v i m ü t s.** Samasugune, kui ajateenijatel sõduritel ratsaväes.

2. **M ü t s i m ä r k.** Samasugune, kui teistel üleajateenijatel maaväes.

3. **D o l m a n.** Samasugune, kui ajateenijatel sõduritel ratsaväes, kuid auastme tunnused nõörõlakul teist värvi ja nimelt: riviteenijal — valge helesinisega läbipõimitud, rivitul — valge mustaga läbipõimitud.

4. **S u v i p l u u s.** Samasugune, kui teistel maaväe üleajateenijatel.

5. **P ü k s i d.** Samasugused, kui ajateenijatel sõduritel ratsaväes.

6. Palit. Samasugune, kui teistel maaväe üleajateenijatel.

7. Vihmapalit. Samasugune, kui teistel maaväe üleajateenijatel.

8. Saapad. Samasugused, kui ajateenijatel sõduritel ratsaväes.

9. Kindad. Pruunid sõrmkindad.

III. Maaväe ajateenijate sõdurite vorm (peale ratsaväe).

1. Suvimüts. Samasugune kui ohvitseridel, kuid ilma auastme tunnusteta tormirihmal.

2. Mütsimärk. Samasugune kui ohvitseridel, kuid üleni metallist. Väeliigi värviline alus ei paista pärja välimiste servade alt välja.

3. Kuub. Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 23 a. kinnitatud kirjelduse järele. Erandid sellest on järgmised:

a) Krae otstel samasugune väeliigivärvilisest paelast nurk ja trafarett, kui ohvitseri kuuel, kuid noorsõdurid ei kanna tähendatud nurgal nõopi. Trafarett metallist.

b) Reamees õlakul mingisuguseid tunnuseid ei kanna. Auastmed märgitakse õlakul ära 0,3 cm. laiusest kardapaelast (riviteenijal kullakarva, rivitul hõbekarva) nurkade abil, mis oma harjadega ülespoole suunduvad. Auastmed tähendatakse ära järgmiselt:

Kapral üks nurk
Noorem-allohvitser kaks nurka
Vanem-allohvitser kolm nurka
Veltveebel neli nurka

c) Kuuelt on kõrvaldatud kõik tumekirispunased kandidid.

d) Haavamismärgid 0,5 cm laiusest kardapaelast, mis samasugused kui ohvitseridel.

4. Suvipluus — puuvillasest riidest. Samasugune kui ohvitseridel (väljaarvatud õlakud, mis samasugused kui sõduri kuue juures).

5. Püksid. Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele, kuid tumekirispunase kandi asemel khakivärvi kant.

6. Palit — kinnise rinnaesise ja üksteise pääle käivate hõlmadega (vasak parema pääl). 11 cm laiune mahakeeratud krae lõpeb ees teravnurkadega. Pahemal pool krae all (kurgu kohal) põõn palitu kurgualuse kokkutõmbamiseks, mille kinnipanemiseks teisel pool krae all vähem nõõp. Palit kaherea nõõpidega, millistest 5 vertikaal suunas kumbagil hõlmal. Esimesed (ülemised) nõõpid asuvad krae nurkade all. Selja pääl, talje kohal, kahest ühesugusest osast koosnev nurksete otstega (90°) põõn. Põõna sisemised otsad käivad üksteise pääle 2 vähema nõõbi abil kinni. Põõna välimised otsad kinnituvad palitu küljeõmblustel olevate lappide külge suuremate nõõpide abil. Põõna laius: välimised otsad — 6 cm, sisemised — 4,5 cm. Põõna nõõpide vahed ühesuurused. Õlakud samasugused, kui sõduri kuuel. Muudes üksikasjades sarnaneb palit maaväe ohvitseride omale. Noorsõdurid ei kannu väeliigivärvilistel kraelappide ülemistel otstel nõõpe. Kraelapi alumisel otsal kannavad kõik sõdurid metallist väeosa trafaretti.

7. Saapad ehk poolsaapad sääresidemetega:

a) Säärsaapad — harilikud mustast juhtnahast. Sääre kõrgus kasvu järele 42—50 cm.

b) Poolsaapad sääresidemetega. Harilikud mustast juhtnahast nõõridega poolsaapad. Kannuseid kannavad ainult need, kes rivis ratsa esinevad.

8. Soojad kindad. Harilikud pruunist villast lõngast sõrmkindad.

IV. Ratsaväe ajateenijate sõdurite välvorm.

1. Suvimüts. Samasugune kui ratsaväe ohvitseridel, kuid loti külgedel ja keskkohal on paela asemel samasugune terashall nõõr, kui mütsi rummul. Tormirihmal auastme tunnuseid ei ole.

2. Mütsimärk. Samasugune, kui teistel maaväe ajateenijatel sõduritel.

3. Dolman. Samasugune kui ohvitseridel, kuid auastme tunnused nõõrolakul peenikesest nõõrikesest punutud rõngaste näol (riviteenijatel helesinised, rivitul mustad):

Kapral üks rõngas
Noorem-allohvitser kaks rõngast
Vanem-allohvitser kolm rõngast
Veltveebel neli rõngast

Vasakul varukal samasugused haavamismärgid, kui teistel ajateenijatel sõduritel ratsaväes.

4. Suvipluus. Samasugune, kui teistel maaväe ajateenijatel sõduritel.

5. Püksid. Samasugused, kui ratsaväe ohvitseridel, kuid küljepealsetel õmblustel 1,2 cm laiune terashall riidest pael.

6. Palit. Samasugune, nagu teistel ajateenijatel sõduritel.

7. Saapad. Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 1923 a. kinnitatud kirjelduse järele.

8. Soojad kindad. Samasugused, kui teistel maaväe ajateenijatel sõduritel.

V. Sõjaväe Ühendatud Õpeasutuste kasvandikkude välvorm.

Sõjaväe Ühendatud Õpeasutuste kasvandikud kannavad ajateenijate sõduritega ühtlast vormi, erinedes neist õlakutega, mis alljärgnevad:

1. Kadettidel — harilik sõduri õlak, mille keskkohas pikisuunas 2 cm laiune sirgjoonelise mustriga tumearange pael. Paela keskjoon on sinine. Auaste märgitakse ära metallist märkide abil:

Noorem portupei-kadett üks märk
Vanem " kaks märki
Veltveebel " kolm märki

2. Aspirantidel — harilik sõduri õlak, mille keskkohas pikisuunas 2 sm laiune sirgjoonelise mustriga valge pael. Paela keskjoon on sinine. Auaste tähendatakse ära ühistel alustel maaväe allohvitseridega.

3. Õpepataljoni kasvandikkudel — harilik sõduri õlak, mida ümbritseb 0,7 cm laiune sirgjoonelise mustriga tumearange pael.

Märkus: Sv. ühendatud õpeasutuste täieliku allohvitseri ettevalmistamise kursuse, üleajateenijate kursuste ehk endiste allohvitseride kooli lõpetajad kannavad Sv. Ühendatud Õpeasutuste õpepataljoni kasvandikkudega ühesuguseid õlakuid. Kr-m.

Raamat-teated.

Silmamõõduline plaanistamine.

Väikeses 31 leheküljelises raamatukeses käsitatakse silmamõõdulist plaanistamist B. A. v. d. Brinken järele. Raamatu väljaandjaks on Kindralstaabi VI osakond. Trükk, paber ja joonestused (milliseid

leidub tekstis 18) on häd. N.-leitnant A. Kristian, kes raamatu kokku seadnud Saksa keelsetel andmetel, on teemast kinnipidanud piinlikult, mahutades raamatusse ainult olulist. Suur teoreetiline bargaash

osutub sageli elus tüliüksena sarnases aines kui sõja-topograafia; elu nõuab selles aines ohvitserilt meie oludes vähe, kuid selle vähese hästi tundmist. Meie uurime õppeasutustes maakera vormi, kõiksuguseid kartograafilisi metoode, koguni instrumentaalset plaanistamist jne., kuid sageli jääb tumedaks kaardi lugemine, oskus seda õieti orienteerida, oskus kiirelt, selgelt ja õieti plaanistada silmnäolt teatud maala. Viimaste küsimuste puudulik teadmine tekitab raskusi teenistuse alal.

Suure teoretiseerimise haiguse oleme parandanud Venelt. Lääne-Euroopa sõjaväes on sellest loobutud, vähemalt topograafia alal: Nii meie Kõrgemas Sõjakoolis on Geodeesia üheks laialisemaks õpeaineks, kuna Prantsuse Kõrgema Sõjakooli õppekavade järele sellele ainele pühendatakse mõdamattes koos taktikaga üksikud tunnid. Kõne all oleva väikese raamatu sisu on järgmine: I. Üldalused. II. Maastiku

silmamööduline plaanistamine. III. Silmamööduline plaanistamine jala ja ratsa. IV. Olemasolevate kaartide ja plaanide täiendamine. V. Lõpulik krokii välimus. Sõja-topograafiline kirjeldus.

Toodud sisustiku iga osa annab lühikese ja täpse vastuse küsimuse pääle ja näitab tegevuse metoodid. Lugejalt nõutakse eelharidust, seepärast ei ole selgitatud algmõisted mõõdust, isojoontest (horisontaalid) jne. Raamatu eestikeelne autor on kinni pidanud senisest meil maksvast terminoloogist; üksikuid mõisteid väljendab ta siiski teisiti (kuid arusaadavalt), näiteks: autor tarvitab „sirge läbilõige“ pro „otse läbilõige“ j. t. Raamat on hoolega kokkusäetud. Ta on mõeldud ohvitseridele, kuid ta on ülitarvilik allohvitseridele, kaitseliitlastele, turistile ja igale ühele, kellel tarvis tegutseda maastikul, või kelle tegevus ja huvid seotud maaga.

E. A.

Ajutine R. K. K. A. (punaväe) välimäärustik.

(Временный полевой устав Р. К. К. А.)

Möödunud aastal ilmus N.-Venemaal ametlik käsiraamat jalgväe juhtidele „Боевая служба пехоты“, mille eestikeelne tõlge toodud „Sõjateadlases“. Sellele käsiraamatule on seltsinud käesoleval aastal punaväe ajutine välimäärustik „Временный полевой устав Р. К. К. А. Часть II (дивизия и корпус.“ XXVI + 459 lhk. Ta on kinnitatud Revolutsioonilise Sõjanõukogu esimehe M. Frunse*) poolt 11. VI. 1925.

Nagu määrustiku ees toodud seletuskirjast näha, on kavatsus välimäärustikku 3 osas välja anda: 1) lühike kokkuvõte kõigi üksikute väeliikide lahing-määrustikest, mille eesmärk juhtiva koosseisu silmaringi laiendamine ja väeliikide koostöötamise hõlbustamine, 2) diviisi ja korpuse tegevus, 3) armee ja rinde operatiiv-tegevus. Senini ilmunud ainult II osa.

Samuti toonitab määrustiku seletuskiri, et tema kokkuseadmisel on arvestatud punaväes 1924 a. suvel ja sügisel läbiviidud uue organisatsiooniga. Sarnasena meie idanaabri kõigile ametlikkudele väljaannetele on ka välimäärustik läbi imbutatud punaväe ideoloogias; on antud juhiseid rivi- ja poliitilistele juhtidele ühtlasi.

Huvitav on märkida, et määrustiku kokkuseadmisel on loobutud endisest „revolutsioonilise paatose“, „revolutsioonilise aktiivsuse“ ülistamisest, mis sarnanes kriiskavale „шапками закидаем“, ja on tõsis-tähelpanu pööratud sõjatehnika saavutustele ning nendega arvestatud kõigis lahingolukordis. „...Meie peame tehnikas ületama omi burshuaasliisi naabreid“ ütleb seletuskiri.

Tema kokkuseadmisel on aluseks võetud Lääne-Euroopa suurriikide välimäärustikud, millede tõlkimisega senini N.-Venemaal eriti agarad on oldud, ja millede mõju tundub ka käesolevas töös. Eriti võiks vast sakslaste „Führung und Gefecht“ nimetada, mille mõlemad osad moodustavad pääle oludele vastavat ümberkorraldamist siin ühteliidetult määrustiku alusmüüri. Kokkuseadja komisjoni — Tuhatsevski eesistumisel — ülesandeks on olnud vaid kommunistilise vaimu ja maigu juurdeand eesmärgiga punaväele, massile, külge pookida määrustikuga „kodanlisi ideid“.

Kuid üldiselt suudab välimäärustik kasutada eduga senini ilmunud sõjakirjandust ja väljamines

kõigi väeliikide lähima koostöötamise vajadusest tuua palju väärtuslikku ja süstematiseeritud materjali. Tema tarvitusele võtmisega rikastub punavägi värtusliku välimäärustikuga, mis rajatud kõige uuema aja lahingu pidamise printsiipidele, paneb aluse ühisele doktriinile ja eemaldab senise otsimisajajärgu lahkuminevad vaated.

Siinkohal puudub võimalus käesoleva määrustiku üksikute osade selgitamiseks. Piirdume vaid silmatorkavamate uuenduste vaatlemisega.

1. Uues välimäärustikus on rännakliikumistel välja jäetud endised nimetused avangardi (eelväe) pataljon, avangardi kompanii ja selle asemel tarvitatud julgeoleku pataljon, kompanii (охраняющий батальон, поря). Ühtlasi näeb määrustik ette (§508) päevateekonna suuruse rännakul 25—30 klm (enne 20—25 klm).

2. Samuti on loobutud endisest terminoloogiast bivuaq ja korter-bivuaq puhkusele asumisel ning selle asemel lihtsalt: vägede paigutus puhkusele asulasse ja väljaspool asulaid. Väeosadel on keelatud (§ 448) puhkusele asumisel väljaspool asulaid paigutada korrapäraste nelinurkadena vaid üksikute gruppidena hoolsalt varjates ja maskeerides. Sarnane nõue on tingitud vastase õhuluurest ja tarvitusele võetud ka teistes riikides.

3. Üheks abinõuks võidu saavutamisel loetakse alalist, hästi organiseeritud propagandat, mille ülesanne vastase sõjaväe moraalse vastupanu nõrgestamine ja sõjategevuse piirkonnas asuva rahva enda poole meelitamine (§ 5).

4. Kui suure tähtsuse enamlased kahurväe ettevalmistusele pealetungil annavad, seda väljendab määrustik (§ 821) nõudega: juht võib ainult siis jalgväge rünnakule viia, kui kahurvägi on murdnud vastase vastupanu. Määrustik hoiatab ka jalgväge üleliigsest kuhjamisest (koondamisest) ülesandega pealetungida igal tingimisel, sest jalgväge paljas võidutahe ei suuda kõrvaldada traattõkkeid ja vastase kuulipildujaid.

5. Milliseid ülesandeid enamlased jalgväele ja kahurväele pealetungil esitavad, selgitavad määrustiku järgmised nõuded:

a) Kaitsel asuva vastase positsiooni läbimurdel peavad ründavad 3 korda tugevamad olema kaitsjast. Seega 1 diviisi vastu lkütikorpus, arvestades, et diviis asub kaitsel umbes 5 klm rindel (§ 812).

*) Neil päivil surnud.

b) Tegevusribad jalgväele:

pealetungil: { rügement — 750 mtr — 2 klm
diviis — 1—4 klm
kaitsel: { rügement — 2—4 „
diviis — 4—10 „

Pataljoni rinne pealetungil pealöögi suunas $\frac{1}{2}$ —1 klm ja iga lahingjärgu pataljoni toetuseks 2—4 patareid, kaasaarvatud rügemendi kahurvägi.

d) Edukaks võitlemiseks vastase kahurväega on tarvilik kahurväe ülekaal, mis suhtuks $1\frac{1}{2}$:1 ja seda kõige paremate luure- ja vaatlustingimustel. Manööversõja oludes raskendatud luure ja puuduliku vaatluse juures suureneb veel vahekord (§ 823).

e) Lähenemisel tuleb kogu korpuse ja diviisi kahurvägi koondada võitluseks vastase kahurväega, millega püütakse kätte saada seda, et vastase kahurvägi oleks võitlusvõimetu ajaks, millal pealetungiv jalgvägi astub tulevõitlusele vastase jalgväega. Alates sellest momendist, jäetakse võitluseks vastase kahurväega piiratud arv patareid ja kõik tuli koondatakse jalgväele. (Põhimõte, mille järele tegutseb iga suurriigi kahurvägi.)

g) Vastase 1 klm rindel varjamatult liikuva jalgväe demoraliseerimiseks ja hävitamiseks mitte vähem kui 3 patareid.

Kaitsel asuva, sissekaevunud ja traattõketega kaitsitud jalgväe vastu mitte vähem kui 4 patareid 1 klm ja mitte vähem kui 5 patareid iga kindlustatud rinde $\frac{1}{2}$ klm peale.

h) Väljaminek nendest normidest arvab määrustik, et 1 küti-diviis võib edukalt tegutseda vastase kaitsesõja läbimurdel manööversõja oludes mitte laiemal kui $1\frac{1}{2}$ klm rindel, ja isegi vähem — 1 klm.

6. Määrustikus on ette nähtud ka gaasi tarvitamine pealetungil kuni gaasilainete laskumiseni (gaasi puhumine) kaasa arvatud. Viimaseks tegevuseks loetakse kõige kohasemaks ööd, millal meteoroloogilised tingimused kõige soodsamad.

7. Määrustiku lõpus on 18 leheküljel toodud tänavvõitlus suurlinnades.

Igatahes on raamat seda väärt, et temaga lähemalt tutvuneks meie kaitseväge juhtiv koosseis ülevaltliku pildi saamiseks punaväe lahingtegevuse viisidest.

H. G.

Sõjainistri käsukiri.

Nr. 571.

Tallinnas, 2. novembril 1925 a.

(Kindralstaap).

Minu käsikirja 26. I. 25. nr. 41 muutmiseks ja kuni edaspidise korralduseni panem sõjainistiteeriumi maksma järgmise tööajaotuse allpool nimetatud juhtivate isikute vahel:

Alluvad vahetult sõjainistrile:

- I. Sõjavägede staabi ülem, kindralstaabi ülem, varustusvalitsuse ülem, korraldusvalitsuse ülem, sõjaväe tervishoiuvalitsuse ülem, sõjaväe ringkonnakohtu esimees, sõjaväe prokurör, sõjainistiteeriumi juriskonsult.
- II. Kõik nimetatud asutuste ja valitsuste ülemad teevad omad ettekanded: põhimõttelistes küsimustes — sõjainistrile; jooksvate asjade lahendamiseks — sõjainistri abile. Enne põhimõtteliste küsimuste sõjainistrile ettekandmist on nemad kohustatud asja sisuliselt läbi arutama koos Sõjavägede staabi ülemaga.
- III. Sõjainistri abi ülesannete hulka (peale üldiste ministri abi kohuste) kuulub:
 1. Ministri eest juhatada Sõjanõukogu koosolekuid ning juhtida tema tegevust.
 2. Kuni kompanii ja vastavate ülemate kohta (sissearvatud) otsustab sõjainistri eest üleviimised, ümberpaigutamised, komandeerimised ja teised teenistuskäiguga seotud küsimused, mis puudutavad kaitseväge isiklikku koosseisu.
 3. Otsustab üksikute kodanikkude teenistuse kohuse täitmisega seotud küsimusi juhtumistel, kui sarnaste küsimuste lahendamise kuulub sõjainistri võimkonda.
 4. Teeb otsusi sõjainistri nime peale sissetulnud palvekirjade kohta, ainult erakorralisi palveid minule otsustamiseks ette kandes.
 5. Otsustab kaitseväelaste kohta tarvilikkude juurdluste edaspidise käigu üle. Raskematel juhtumistel kannab asja minule otsustamiseks ette.

6. Sõjainistiteeriumi üldise kirj vahetuse alal annab tarvilikud juhtnõõrid korraldusvalitsuse ülemale ja otsustab kirj vahetuses puudutatud küsimusi. Kui leiab tarvilikuks, kannab minule ette.
7. Valvab sõjainistiteeriumi eelarve täitmise järele, andes selleks tarvilikke juhatusi varustusvalitsuse ülemale.
8. Administratiiv-majandus alal üldse võib anda sõjainistri eest selle ala korraldamiseks käsukirje ja teisi juhtnõõre.
9. Määrab ära sõjainistiteeriumi oma sisemise majanduse korralduse.
- IV. Sõjavägede staabi ülema ülesanneteks on:
 1. Ühtlustab kindralstaabi, korraldusvalitsuse ja väeliikide inspektorite tööd.
 2. Annab kindralstaabi ja korraldusvalitsuse ülematele üldiseid juhatusi riigikaitse üldiste küsimuste ja eraldi kaitseväge organisatsiooni, mobilisatsiooni, väljaõpet ja kasvatust ning sisemist korda puutuvate küsimuste lahendamiseks.
 3. Analoogiliselt eelmisele punktile annab juhatusi väeliikide ja laskeinspektorite tegevuseks.
 4. Sõjainistri ülesandel inspekteerib väeosade ja asutuste sõjalist väljaõpet ja tehnilist ettevalmistust.
 5. Kinnitab kavad väeosade väljaviimiseks laagritesse, poligoonidele ja manöövritele. Analoogiliselt talitab sõjalaevade kohta navigatsiooni ajal.
 6. Hoolitseb reservis olevate kaitseväelaste kordamisõppustele kutsumise eest.
 7. Hoolitseb alalise kaadri igakülgse komplekteerimise ja kaadri teadmiste värskendamise eest.
 8. Oma ülesannete täitmisel annab ministri nimel tarvilikke juhtnõõre ja korraldusi kaitseväge üksustele ja asutustele.

V. Kindralstaabi ülema ülesanneteks on:

1. Läbi töötada kõik küsimused, mis puudutavad:
 - a) riigikaitst üldse;
 - b) kaitseväge organisatsiooni; õpetamist ja kasvatamist;
 - c) kaitseväge ning üleriiklist mobilisatsiooni ja mobilisatsiooni kaitset;
 - d) kodanikkude kaitseväge teenistusse kutsumist;
 - e) kõikide liikide tagavaraväelaste (peale ohvitseride ja ametnikkude) arvestamist ning jaotamist;
 - f) relvade ja tehniliste lahingabinõudega varustamist ja sõjatagavarade soetamist;
 - h) sõjalise, sõjapoliitilise ning sõja statistilise informatsiooni kogumist;
 - i) sõjaliste kaartide valmistamist;
 - k) manöövrivite, välisõitude ning õpereisude korraldamist.
2. Kindralstaabi ülem sõjaministri nimel kogub teistelt ametkondadelt andmeid ja teateid riigikaitsega seotud küsimuste kohta.
3. Kindralstaabi ülem juhhib sõjaväe esitajate tegevust ning nendega läbikäimiseks annab sõjaministeeriumi asutustele tarvilikke juhtnõure.
4. Õpe- ja kasvatustöö aladel annab kindralstaabi ülem üldiseid juhtnõure Sõjaväe ühendatud õpeasutustele, kinnitades vastavad õpekavad.
5. Hoolitseb kindralstaabi ning geodesistide (topograafide) ohvitseride kutseliikide ajakohase komplekteerimise eest.

6. Tarvilikkude eeltööde tegemiseks oma ülesannete täitmisel võib ministri nimel teha tarvilikke korraldusi.

VI. Korraldusvalitsuse ülem koondab oma toimkonda:

1. Kaitseväge komplekteerimise ohvitseride, ametnikkude ja üleajateenijatega vastavalt sõjavägede staabi ülema poolt antud juhtnõõridele.
2. Tagavaras olevate ohvitseride ja ametnikkude arvestamise ning jaotamise, saades tarvilikud näpunäited kindralstaabi ülemalt.
3. Teadete koondamise kaitseväge koosseisu kohta.
4. Kaitseväelaste teenistuse, autasu ja pensioni küsimused.
5. Kaitseväge sisemisse elusse ja kodukorrasse puutuvad küsimused.
6. Sõjaministeeriumi sisemine majandus.
7. Sõjaministeeriumi üldise kantseleilise asjaajamise.

VII. Väelike inspektorid vahetult alluvad sõjavägede staabi ülemale.

VIII. Sõjaministeeriumi poolt Vabariigi Valitsusele tehtavatele ettepanekutele kirjutavad alla, peale minu: sõjavägede staabi ülem ning selle valitsuse või asutuse ülem, kus etteanek läbi töötatakse. Valitsuste ja asutuste ülemad täies ulatuses vastutavad ettepanekute sisu ja vormi eest.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

Sõjaväelised teated.

Kopli palvemaja pühitsemine ja Kopli malevkonna kodu sisseõnnistamine.

I.

Pühapäeval, 8. novembril s. a. toimetasid piiskop J. Kukk, praost Jürmann'i ja praost Mohrfeldt'i kaastegevusel Kopli palvemaja õnnistamist.

Koplis elab ligemale 5.000 Ev.-Luteruse usu inimest ja ehk nad küll kõik linna kirikute koguduse liikmed, tuntakse vajadust siiski ka kohase palvemaja järele.

Sõjaminister leppis Konsistooriumiga kokku ja andis selleks ühe paraki 6 aasta päale maksuta tarvitamiseks. Sisseseadeks ja remondiks tarviline raha on kogutud annetuste teel. Kõige kallim kingitus aga oli Kopli tööliste poolt, kes korraldasid maksuta 3 kuu jooksul vabal ajal paraki remondi ja kiriku sisseseade. Praegu on Kopli palvemaja väga mugavasti sisse seatud ja mahutab ligi 300—400 inimest.

Avaldati tänu Riigivanemale ja Sõjaministrile, kelle esitajana kolonel Siimon oli ilmunud ja kindral Unt'ile lahke rahalise kingituse eest.

II.

Päale palvemaja sisseõnnistamist sõitis piiskop ühes sõjaministri esitajaga kolonel Simon'iga Koplisse, kus Kopli malevkonna meeskond oma kodu hoovi pääl üles oli seatud. Kell 13 jõudis kohale Riigikogu esimees hra Rei ja vähe hiljem hra Riigivanem. Päale jumalateenistuse ja kodu sisseõnnistamise, mida toimetasid piiskop Kukk ja metropoliit Aleksander, võttis Riigivanem paraadi vastu. Päale paraadi kogusid külalised ruumikasse Kodu saali, kus tervitati ja

kõnesid peeti. Esimesena võttis sõna Riigivanem, toonitades, et see esimene Kodu kaitseliitlastel on ja selle tähtsust alla kriipsutas. Tervitasid veel Riigikogu esimees, kolonel Simon ja palju teisi. Kohalise Naisseltsi poolt annetati ilus kilp Eesti vapiga seinale mahutamiseks.

Õhtul oli koosviibimine kogu ruumides, kus Vabariigi Valitsust elada lasti ja kindral Laidoner'ile tervitustelegramm saadeti. Lauakõnes toonitas keegi venelane, et Venemaal enamlased kirikutest teevad kinod, Eestis aga kinodest kirikud (ülevalnimetatud parak oli enim kohaliku sõjaväe kino). Allakriipsutada tuleb, et Koplis, vaatamata mitmekesise rahvuse ja klassilise seisukorra peale, siin kõige parem üksmeel valitseb, ja maleva meeskond valmis on ühise isamaa eest iga minut välja astuma.

Jääb soovida, et ka teised malevkonnad omale niisuguse mugava kodukolde suudaksid luua. A. S.

*

Läti.

Alkoholi vastu võitlemine Läti sõjaväes.

Läti karskuse liit on sõjaministri poole pööranud palvega, et sõjaväe osade ja garnisonide klubides alkoholiiste jookide müüki piirataks, lubades seda ainult seaduses ettenähtud ajal, ning et müügikohad, ka ohvitseride klubid, kasarmutele lähemal ei seisaks, kui seaduses lubatud on.

Peale selle palub selts, et sõjaväelise kasvatusprogrammi ka karskuse küsimus üles võetaks, mille juures lektoriteks tuleks kutsuda täiskarsklasi. Karsklased tuleks sõjaväes kohtade saamisel eesõigustatud seisukorda panna.

Sõjaminister Bangerski on Karskuse liidu palvega täiesti nõus. Selle järele ei tohi joogikohad kasarmule lähemal olla, kui linnas 100 meetr. ja maal 1 klm. Üleaja teenistusse jäetakse ainult karsklased. Peale selle tahetakse atesteerimise teel alkoholi vastu võidelda. A. Tr.

Eesti ohvitserid Läti sõjaväes.

„Latvijas Kareivis“ teatel jõudsid 5 Eesti ohvitseri, kes ühe aasta peale Läti sõjaväkke said komandeeritud, 2. nov. Riiga, kus Eesti sõjaväeline esitaja Lätis, kapt. Lilienthal, neid Läti sõjaministrile kol. Bangerskile, sõjavägede ülemjuhatajale kindr. Radzinile, kindralstaabi ülemale kindr. Penikile ning kol. Airele esitles. Komandeeritud Eesti ohvitserid paigutatakse järgmistesse Läti väeosadesse: kapt. Müllerstein — Dobeli jalgväe rügementi, kapt. Bergman — Siguldi jalgväe rüg., kapt. Derrick — Vidseme kahurväe rüg., leitn. Schiller — Vidseme jalgväe rüg., leitn. Kalve — lennu divisjoni ja kapt. Simmo, kes alles mõne aja pärast Riiga jõuab — Volmari jalgväe rügementi.

Ohvitserid jäid ajutiselt peatama ohvitseride klubisse. Mõned neist sõitsid samal õhtul oma määratud väeosas. A. Tr.

*

Uuemad merivälised teated.

Automaat roolisäädis.

Viimsel ajal, kus tarvitusele võetud giro-kompass (sperry ehk vurr) võimaldub juba konstrueerida automaat roolisäädist, mis ei vaja erilist roolimeest.

Katsed Ameerikas suurimal aurikul „Aorangil“ näitasid sarnase säädise otstarbekohasust.

Siin juures võis kursist kõrvalekalduv (jeerimine) kuni 1/2 kraadirahulise ilmaga ja 2,5 tormiseilmaga pidada, mis juba inimjõust parimaks saavutuseks tuleb pidada.

Ühtlasi võimaldab uus roolisäädis ka kiirust suurendada, mis väiksemate jeerimistega ja kindlasti kursi peal hoides, ei nõua asjata energia kulu.

Läti saab suurima ja moodsama jäälõhkuja.

Oktoobri lõpul jõudis Riiga Läti valitsuse poolt Inglismaal tellitud uus suurim ja moodsam jäälõhkuja.

Selle laeva veeväljasurve on 2750 tonni. Pikkus 56,40, laius 16,46 ja süvis 6,71 meetrit ja kiirus 13,5—14 sõlme.

Peale selle omab jäälõhkuja moodsa abitrimmi ja teised säädised.

See jäälõhkuja on määratud Düüna jõesuu ja Riia lahes laevatee vabaks hoidmiseks, mis võimaldab ka kogu talvel Riia sadama transiit-tegevust juhtida.

Uue jäälõhkuja nimi on „Kristjan Voldemar“.

Allvee tökkemiinlaev.

Prantsusmaa uusim allvee tökkemiinlaev „Le Pierre Chailley“, mis hiljuti rivvi arvati, on omapärane selles tüübis.

Selle laeva veeväljasurve on 900/1200 tonni ja on 70 meetrit pikk.

Tema võtab kaasa 64 tökkemiini, mis mahutatud 32 kambriks.

Allveelaev omab veel 2 torpeedotoru, 2 laeva 900 J. P. H. jõulist mootori võivad saavutada 14-sõlmelise kiiruse. Relvastus — 1 100 mm kahur. Selle paadi tegevusraadius on 3000 meremiili.

Jaapani merisõja tehnika areng.

Kes eriti mõistab ilmasõja merisõja kogemusi kasutada, on Jaapan. Meritehnika spetsialistid, kes Jaapanis kauemalt viibinud, jutustavad seal hiigla allveelaevade ehitusest. Need allveelaevad on veeväljasurvega ligi 3000 tonni ja ulatavad seega üle praegult tarvituselolevate. Eriti täiuslik on nende laevade üksikasjaline väljatöötamine, kusjuures on saavutatud võimalus k u n i 10 p ä e v a allvee viibida. Need allveelaevad mahutavad erilistes ruumes kaasa võetavad merelennukid, mida nad katapultid abil välja tõukavad. Raadioaparaat on täiuslik ja kõlbab ühenduse pidamiseks, nii pealvee, nii ka allvee. Lgs.

Kroonika.

— Sõjaministri käsukirjaga pandi maksuma uus tööjaotus sõjaministeeriumis, mis puudutab peaaesjalikult sõjavägede staabi ülema ja kindralstaabi ülema kompetentsi.

— Vastastikku tundmaõppimise otstarbel komandeeritakse 1 aastaks Eesti ohvitseri Lätisse ja Läti ohvitseri Eestisse. Eestist komandeeriti Läti väkke: kapten Mihkel Müllerstein; kapten Anton Simmo; kapten Valter Bergmann; kapten Aleks. Derrick; n.-leitn. August Schiller; n.-leitn. Ado Kalve. Lätist on komandeeritud Eesti väkke: vanem-leitn. Rützel, Karl; leitnant Opman, Rudolf; leitnant Fuks, Herbert; van.-leitn. Schulz, Viktor; van.-leitn. Bersin, Vladimir; van.-leitn. Seberg, Hugo; leitn. Grit, Ludvig; van.-leitn. Konstant, Karl.

— 1. detsembri ohvrite matusepaikade korraldamiseks ja mälestuse jäädvustamiseks määrati eelarve korras 450.000 marka. Langenute hauad on juba korda seatud ja mälestusmärgid haudadele asetatud. Langenud teedeministri ins. K. Kark'i hauale Kaarli vanal surnuaial on püstitatud neljakandiline süllakõrgune hallist graniidist sammus. Teiste ohvrite haudadele on pandud Saaremaa marmorist mälestustahvlid, mis kogu kalmuküngast katavad. Iga tahvil

on langenu nimi, sündimise aeg ja järgm. kiri: „Isamaa eest langenud 1. det. 1924.“ Mälestusmärkide pidulik avamine sünnib 1. detsembril.

— Portfellita minister K. Ast käis Stokholmis, kus sai lahke vastuvõtu osaliseks. Eesti seisukorda valgustas minister K. Ast kahes kõnes.

— Ministeeriumide asutamise seaduse eelnõu väljatöötamine algab lähemal ajal. Praegu on käimas kohtuministeeriumis selleks vastavad eeltööd.

— Asunikud ehituslaen kavatakse rajada laiemale alusele. Laenu hakkaks edaspidi saama ka endised mõisate renditalude pidajad ja osalt ka eramaade pidajad, kui nende maad maakorralduse seaduse alusel korraldatud.

— Maa põliseks tarvitamiseks üleminek algab maareformi seaduse põhjal 1926 aastal. Kuna siin juures on esile kerkinud nii mitmed takistused, siis tahetakse seniseid 6-aastaseid möödunud lepinguid pikendada.

— Asunikud rent jääb käesoleval aastal endiseks, s. o. rendimaksude väljaarvamisel arvatakse rukkikiilogrammim hinda 15 mk. ja Saaremaal 12 mk.

— Teedeminister esitas Vab. Valitsusele ettepaneku ütrihindade ühtlustamise kohta riigimajades.

— Riigikogu poolt vastuvõetud seaduste põhjal tõsteti rahukohtunikudele alluvust kuni 10.000 margani ja suurendati rahukogude alaliste liigete arvu 27 päält 39 pääle.

— Posti-valitsus kavatses tulevast aastast pääle postiasutustes raha edasisaatmist korraldada maksuta jooksvate arvete süsteemis. Ka tahetakse ellu viia dokumentide järele rahasummade sissekasseerimist.

— Tuleval aastal kavatsetakse asuda meie I. järgu teede parandamisele, milleks eelarvesse on võetud 150 miljoni marka.

— Haridusminister esitas Vab. Valitsusele kinnitamiseks vähemusrahvuste õppeasutuste korraldamise määrused, mille järele omavad vähemusrahvuste kulturomavalitsused samad õigused ja kohused kui linna- ja maakonnaavalitsused. Vähemusrahvuste avalikkude koolide ülevalpidajaks on nende vähemusrahvuse kulturomavalitsus. Millised summad riigil ja kohalikul omavalitsusel koolide ülevalpidamiseks tuleb kanda, otsustab Vabariigi Valitsus.

— Alkohooliliste jookide müüki öösel, pühadel ja pühapäevadel piiratakse. Pühapäevadel tahetakse joogikohti täiesti sulgeda.

— Töö-hoolekandeminister nõuab tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel ühiskondlikkudeks töödeks 6 miljoni marka.

— Väljarändamise küsimuse selgitamiseks moodustati komisjon, koosseisus — sise-, välis-, töö-hoolekande ja kaubandus-tööstusminister.

— 1. nov. avati Tallinnas Mustapeade klubis esimene Saksa kultuurnõukogu 5. veebr. s. a. Riigikogu poolt vastuvõetud vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seaduse põhjal. Nõukogu otsustas asuda kulturomavalitsuse teostamisele. Vab. Val. kuulutas Saksa vähemusrahvuse kulturomavalitsuse tegevuse avatuks.

— Vab. Valitsus otsustas asuda kasutamata riigivaranduste realiseerimisele. Realiseerimata varanduste väärtuse tõuseb 150 miljoni margani. Varanduste realiseerimine anti sadamatehaste kätte.

— Vab. Valitsus lubas Eesti Pangale omandada Peetri tehast, kuhu kavatsetakse koondada sõjaministeriumi arsenaali ja sadamatehaseid.

— Uueks riigikohtunikuks valis Riigikogu senise kohtupalati prokuröri P. Välbe.

— Eesti rahvaraamatukogude võrgus on praegu 588 kogu ja 197 osakonda. Käesoleval aastal anti riiklist toetust 3 miljoni marga ümber.

— Oktoobri lõpuks oli Tartu ülikoolis 5.052 üliõpilast, nende hulgas väljamaalasi 180, meesüliõpilasi — 3.591, naisüliõpilasi — 1.461. Eestlasi on 4.204.

— Haigeksjäänud Vene saadiku Petrovski asemele määras nõukogude valitsus ajutiseks esitajaks Gambarovi.

— Läti vabariigi presidendiks valiti J. Tshakste.

— Varsavis maeti suurte auavaldustega Poola tundmata sõdur.

— 31. X. suri Nõukogude Vene sõjakomissar M. Frunse. O. K.

Kultuur-selgitustöö kursuste IV õpe- nädala, 16.—21. nov. 1925., kava.

Esmapäev:

Kell 9—10.50. Psükoloogia. A. Kuks. — Kell 11—12.50. Eesti kirjandusajalugu. Mag. O. Loorits. — Kell 13—14.50. E. Vabadussõja välispoliitika. Ed. Laamann.

Teisipäev:

Kell 8—9.50. Eesti ajalugu. M. Välbe. — Kell 10—11.50. Eesti kirjandusajalugu. Mag. O. Loorits. — Kell 16—17. Eesti kirjandusajalugu. Mag. O. Loorits.

Kesknädal:

Kell 9—10.50. Psükoloogia. A. Kuks. — Kell 11—13.50. Eesti kirjandusajalugu. Mag. O. Loorits. — Kell 16—18. Eesti kirjandusajalugu. Mag. O. Loorits.

Neljapäev:

Kell 8—8.50. Teema Nr. 18. (Mis on kodumaa ja isamaa?). — Kell 10—10.50. Õpeistang teema Nr. 18 läbiharutamiseks. — Kell 11—12.50. Kodumaade teadus. J. Kents.

Reede:

Kell 8—8.50. Teema Nr. 14. Mispärast meil on iseseisev riik? Selle tähtsus. — 9—10.50. Psükoloogia. A. Kuks. — Kell 11—12.50. E. Vabadussõja välispoliitika. Ed. Laamann. — Kell 13—13.50. Õpeistang teema Nr. 14 läbiharutamiseks

Laupäev:

Kell 9—10.50. Majandusteadus. Tamm. — Kell 11—12.50. Sõduri kasvatus ja sõjaväe distsipliini põhijooned. Kol. leitnant Traksmann.

Märkused: 1) Loengutest on vabakuulajate osavõtmine lubatud. 2) Teoreetilised tunnid on Ohv. Keskkogu Kasiinos, praktilised — Linna komandantuuris.

Vastutav toimetaja E. Limberg.

Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Uus tän. nr. 10.

„SÕDURI“ TALITUSES ON MÜÜGIL järgmised raamatud:

Prof. Martens: Sõda ja õigus	50 mk.
Reek ja Kent: Hobune ja tema hindamine	30 "
Leets: Nurgamõõtja, bussol	65 "
E. Limberg: Kõnd	20 "
N. Reek: Aja kaotus on — surm	30 "
Ratsasõidu õpetus	50 "
Kehaline kasvat., võimlemismängud II vihk	35 "
R. Kent: Distipliin	75 "
Laske-eeskiri II vihk. Kerge kuulip.	50 "
K. K. Lewis'i materjaal osade kirjeldus	60 "
K. K. Madsen'i materjaal osade kirjeldus	85 "
K. K. Lewis'i lasketakistused	10 "
Suusatamine	50 "
Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks	65 "
Lahing tankide toetusel. J. Lutsar	150 "
Soomusrongide diviis vabadussõjas	200 "
Propaganda	60 "
Suurtükivägi	25 "
Jalgväe määrustik I osa	70 "
Ühend. väeliikide juhtimine ja lahing	75 "
Kultuuriselgitustöö metoodika käsiraamat	50 "
Jaapani vintpüsi kirjeldus	25 "
Kergejõustik	
Määrused spordivõistluste korraldamiseks kaitseväs	45 "
E. Bach: Topograafia	350 "

— „Sõduri“ talitus asub nüüd —

UUS TÄNAV № 10.

esimesel korral.

Postkast № 1052 :: Telefon: Sõjaväe keskj. № 163.